

MINDENT A GYERMEKÉRT!

(GONDOLATOK A NEMZETNEVELÉSRŐL)

ÍRTA

Dr HORÁNSZKY NÁNDORNÉ
NAGYRÉYI CZIKE KORNÉLIA

TANÁR

BUDAPEST, 1943

Felelős kiadó: Dr. Horánszky Nándorné.
4780. Franklin Társulat nyomdája. — vitéz Litvay Ödön.

ELŐSZÓ.

Könyvét írni csak akkor érdemes, ha a lélek telt serlegéből csordul ki az éltető tartalom. De csak akkor, ha ez a nedű erő léssen magok életében.

A mi szerzőnk lelkéből csordul a sok szép gondolat és éltető hatalommá válik mások életében! Legalább is derülátó lélekkel ezt kell várnunk, mert csak így tekinthetünk bizakodással a nemzet jövője elé!

Látszólag igen igénytelen gondolattal szerénykedik ez a v kis munka. A család, az iskola és a nemzet egybe fonódását akarja megrajzolni. Pedig valójában az élet gyökérzetét akarja megragadni, mert az őserők mélységét érinti és az élet leg-erősebb, legigazibb kérdését feszegeti. Eszköze nemcsak a fölényes szellem logikus ereje, hanem az *élettel átélt élet* biztos tapasztalata. Olyan lélekáradás, amelytől biztosan várhatjuk más lelkek erkölcsi megtermékenyítését.

Ezért tartjuk rendkívül értékesnek s ezért ajánljuk igaz lélekszeret ettél.

Induljon útjára ez a parányi kis kődarabka, s legyen olyan lavina központjává, amely elsodorja az emberi gyengeségek alkotta kicsinyes felfogásokat!

Isten erejének erejét sugározza maga körül, amint már életté lett a kedves szerző egyéni életében!

Marczell Mihály.

BEVEZETÉS.

Mindent a gyermekért és általa a nemzetért! Ezzel a jelszóval indul a nemzet, ha élni akar, ezzel a család, ha életet fogad el az Isten kezéből. Ennek a szellemnek kell betöltenie a földet, ettől visszhangozzék az otthon, az iskola, az ország!

Hogy ennek a szellemnek jelentőségét megérthessük, vonultassuk végig szemünk előtt mindazokat a helyeket, melyek életrekeltői a családnak és vele a nemzetnek. A templom megszentelt helyéről indul neki az életnek két fiatal lélek, összekulcsolt kézzel, hátaltelt lélekkel áll meg az ekő állomásnál, a kicsi bölcső mellett, majd sugárzó, mindenről megfélekedező önfeledt tekintettel gyönyörködik az ekő lépésekben, nézi, amint a gyermek komolykodó arccal halad az iskola felé. Onnan már gyors egymásutánban indul az élet kapujához és virágbaborult lélekkel, friss, üde akarnivágyással áll be a magyar föld tavaszi vetésének munkásaul, hogy ezzel részese legyen a szent magyar közösségnek, a nemzeti egységnek. Hogy a nemzet életképessé, acéloserejűvé, egészséges lelkiéletűvé legyen, arra keresztény hittel nevelni kell a nemzetet a családalapítástól kezdve az egész életen át. Az egyedeknek az összességét, a családot, az egymásra utalt-ságnak érzésével állítsuk, a nemzeti eszme szolgálatába. Befelé a munka jegyében, külföld felé pedig a legnagyobb hatalommal, az összetartozás erejével egy emberként kell a nemzetnek állnia.

Nemzetnevelésről, nemzeti lelkiületről beszélünk. Akkor pedig a család nevelésével, annak lelkiületével, az iskola feladatával, az egyének nemzetté olvadásával kell foglalkoznunk. A hangsúly a lelkiületen, annak megművelésen van. Mert gazdaságilag, anyagilag nem határozhatom és változ-

tathatom meg az ország rendjét; de, hogy én akármilyen mostoha körülmények között felvehessem a harcot és megállhassam a helyem hazám és egyúttal a magam érdekében is, ez a lelkületen, az egyén és így a nemzet lelkületén fordul meg. Ezért alapvető kérdés a család és az azon alapuló nemzet lelkületével foglalkozni.

A magyar anya és a magyar tanár szemüvegén keresztül néztem a családon, az iskolán át a gyermekre kiható nemzetnevelés kérdését. Átélt érzésektől áthatva írtam le gondolataimat, csupán csak lelkületet keresve és nem a tudományos megvilágításokat. Értekezletek számára kidolgozott előadások gyűjteménye ez, melynek egységes alapgondolata a nemzetnek minél tökéletesebbé nevelése.

A CSALÁD.

A családalapítás.

«Titkoknak csendes éjszakáján,
Két kis lidércfény egymásra talált,
Ringó szíveknek életárján
Két bohó gyermek egy hajóra szállt...

Gyerekszemmel néznek az éjbe,
És mindkettőjük boldogságot vár,
Pedig az élet nem csupa szépség,
Pedig a csúf föld csupa sár!

Tüskétől, tövistől nem félünk,
Mindenkire most nevetve nézünk...

Ez az a tekintet, amivel neki indul két lélek az életnek, hogy megvesse alapját a kis fészeknek, ami kiindulópont, megnyugvóhely lesz majd számukra. Egymásba mélyedt a tekintetük és önmagukon kívül mást nem látnak meg. Sok munkájuk van, most ismerik meg egymás gondolatvilágát. Átkutatják, miből tevődött eddig Össze az életük. Keresik, hogy az isteni színek pompás világából mit tudtak már magukévá tenni. Az első időknek varázsa eltölti szívüket. És amikor már egybeolvadt a lelkük és közös a cél előttük, és ennek eléréséhez az eszközök összeválogatásában vetélkednek, ki tud a másiknak többet segíteni, ekkor beléptek az Isten csodálatos, titokzatos világába, ráléptek az Élet útjára. Nem riadnak vissza és nem félnek semmi akadálytól egy akarattal, lendülettel vállaikra veszik az egész világot, mert érzik és tudják, hogy a hatalmas Isten viszi őket előre tervük megvalósításában, közelebb Magához. Ha ezzel a

lelkülettel keresik egymást azok, akik az egész életet együtt akarják járni, akkor nincs szükség környezettanulmányokra és a házasság anyagi oldalának kiélezésére, mert az magától értetődően, természetesen a felelősség érzetének tudatában tárgyalódik.

Ha valaki jövőbelijének keresésére úgy indul, hogy azt nézi, mit hoz a házhoz, milyen kényelmet tud biztosítani, mennyi pénze van, az nem lelki, hanem testi szemekkel nézi a fészekrakás építő munkáját. Az ilyen egyedekből össze-tevődő nemzet nem fog a lelki műveltségek kultúrfokán élni, hanem gépesített osztagnak tekinti a munkás kezeket, melyeknek dolgozni kell egyesek Önző érdekeiért. A magyar ifjúság virágbaborulását, a lelki szereteten alapuló tiszta szerelem, és mind a két féltől, mind a fiútól, mind a leánytól egyformán követelt házasság előtti tiszta élet, és nem a besározott testi kívánságok, egyéni gyönyörök szabad gyakorlása hozza meg.

Házastársak.

Ezekután kezdődik a házastársak gyönyörű, isteni kapcsolatának, feladatának megoldása. Hogy ezt valóra válthassák, annak első elengedhetetlen szükségessége a feltétlen alkalmazkodás egymáshoz. Ennek észrevétlenségét a szeretet diktálja. Aki bármiben, akár szellemileg vagy lelkileg magasabb fokon áll, az önmagától megtalálja az eszközöket, hogy a másikat erőszak nélkül, leheletszerű finomsággal, az igazság oldalára állítsa. Hisz az életnek annyi vetülete, megnyilvánulása, fázisa van, mikor hol az egyik, hol a másik vezet a tudásban, az ügyességben, a találékonyságban, a tapintatban. Ahol ez a lelkület uralkodik, ott megvan a családi boldogság alapja, a valódi béke. Az alkalmazkodás folytán nem egymás előtt, hanem egymás mellett, kéz a kézben, vállvetve küzdenek. Nem érzik különvalóságukat és nem érzik, hogy áldozatot hoznak egymásért. És a szürke robotra, fáradságra fátyolt borít a másik alkalmazkodásával az a tudat, hogy én vagyok az első az ő szemében, én vagyok az, akit többre becsül magánál és aki az életét is adná érterem, aki az én tekintetemből veszi az erőt az élethez, akit én vigasztalok, akinek Örömét én kétszerezem, és aki nem mutatja, hogy észrevette gyarlóságomat, hanem nagy szeretetével észrevétlenül eltünteti ezt egy életen át,

Tanári működésem 20 esztendeje alatt sok szülőt látogattam, és így lassan megvilágosodott előttem, mi az, ami nem szolgálja a családi békét akár a férfi, akár a nő részéről. Nem egyebek, mint gyarlóságok, melyek elfajulnak a gondtal teli élet súlya alatt. Gyarlóságok, melyeket gyerekkorban nem nyesegettek és idővel fává terebélyesedtek. Ennek kényelmes árnyékában terpeszkednek, természetesnek találják azt, s igen jól érzik magukat így, és nem gondolnak a másik szegény szenvedő alanyra, a férjre, illetve a feleségre. Pedig nem sok kellene hozzá, csak helyes önismeret, önfékezés, önfegyelem, hogy megértővé, kiegyensúlyozottá legyenek.

A férfi, aki a munkahelyén a legudvariasabb modorban beszélget társaival és a felekkel vagy rábizottakkal, talán azért, hogy megszeressék, vagy hogy előbbre kerüljön, vagy, mert ezt így hozza magával a társadalmi beállítottság, mikor hazaérkezik, hivatalában Összegyűjtött idegességét ne zúdítsa hitvese nyakába. Nem segíti elő a családi békét, ha más asszonyok vagy háztartások előnyeivel hozakodik elő, mert ez olaj a veszekedés tüzére. A legtöbb szeretetet, de a legtöbb tiszteletet is a feleségének nyújtsa, ne csak akkor, ha egyedül vannak, hanem nyilvánosság előtt is, ne szégyenkezzék azt kimutatni. Mert konyhaszagot érez a feleségén, ez nem lehet oka annak, hogy a neki tetszeni akaró, frissen megjelenő nőkhöz forduljon! A tekintélyt ne hanggal, durvasággal, parancsolgatással akarja megszerezni, hanem a jó példaadással. Ne gondoljon csupán a maga kényelmére! Mikor hazaérkezik, mielőtt a pontos ebédet, a délutáni alvást, a zavartalan munkához szükséges csendet megkövetelné, nézzen csak arra az asszonyra, akitől ezt megkívánja! Vájjon az rendelkezik-e azokkal az eszközökkel, testi- és lelki-erővel, hogy ezt megadhassa? Ha a nő is hivatalt vállalt a rossz gazdasági viszonyok miatt, nem várhatunk tőle mindent. Rászorul a férj segítségére. Hisz így is megfeszített lelki erőre van szüksége, hogy helyt álljon, mert se éjjele, se napala. Háztartási gondok, gyermeknevelés, ez mind idegeket rongáló határtalan nagy feladat. Feladat, feltétlenül nagy feladat a férfi számára is, otthon maradni gyerekzsivaj közepe és megízlelni ily oldalról is az otthon életét, és kávéház helyett segíteni az anyának a nevelésben.

Viszont a nő ne féltékenykedjék ok nélkül, ne legyen érzékeny és kicsinyes. Ruházkodásával, hiúságával ne terhelje a családi pénztárt. A hazatérő férjet ne rohanja meg a

napi kellemetlenségekkel, idegekremenő aprólékossággal. Először kérdezősködjék a férj napi gondjai, munkája után, igyekezzék a férj érzésvilágába behelyezkedni, azután, ha meghallgatta, megtárgyalta azokat, a nap izgalmait szeretettel lecsendesítette, szóval az otthon melegségével a férjet körülvette, a beszámolótól megkönnyebbült férj ezután már biztosan türelemmel, szeretettel hallgatja meg feleségét és sajnálja ezer napi gondjáért.

Ha nem ez a lelkület tölti be a házastársak életét, akkor a férfi az otthont szállodának tekinti, ahol megvan a pontos kiszolgálása, az olcsó étkezése, a kényelmes fekhelye, és ahol félretehet minden zavaró és kényelmetlen magarákényszerített jó modort. Mindez azért történik, mert csak az anyagiassága, a földön való elhelyezkedés vezette a családalapításban. Az ilyen beállítású nő a házastársában nem lát egyebet, mint eltartóját, a házasság leple alatt élheti a maga külön világát, és élvezheti felületes, felelősségnélküli, gyermektelen életét. Az ilyen házastársak nyújtotta családi élet nem a nemzet fenntartását célozza. Ez önző, sekélyes lelkű, produktivitás nélkül való silány léleknélküli nemzetet teremt. Ha a kölcsönös viszony nem a lelki megbecsülésen és szereteten alapszik, akkor a közösségnél, a nemzetben sem lehet megtalálni az Összetartás, a megbecsülés szociális Összehangolódását, ami arra vezet, hogy ha bármiféle külső behatás éri a nemzetet, miután nincs kéz a kézben, lélek a lélekkel, nincs meg a nemzeti egység, tehát keresztül gázolhatnak rajta.

Mind a két félben az alázatosság alaphangjának kell felcsendülnie. És soha sem szabad egyik részről sem feltevődni a kérdésnek: kié az első hely? Mondják: a férfi a fej, a nő a szív a családban. Központi jelentősége van mind a kettőnek. Vájjon van-e értelme vitatkozni, mi a fontosabb, elsőrangúbb. Vájjon az ész munkájának eredménye, a tudás, vagy a szív munkájának eredménye, a szeretet viszi közelebb az emberiséget az Istenhez? A férfi a kenyérkereső, aki reggeltől estig nincs otthon, tehát a nő, a szív munkása, neveli a gyermeket, a társadalmat, a nemzetet. Mivel egy nemzet-nevelő csak talpig ember lehet, észnek és szívnek harmóniában kell lennie. Tehát törekedjenek, hogy ne legyen túltengés se az egyik, se a másik irányban. A nőben az érzésvilág ne szétfolyó érzélgősség legyen, a férfinél a luciferi tudás göggye szálljon alá arra a színvonalra, amely a földön élő emberiség

javát szolgálja. A házastársak lelki összhangjának eredménye, hogy egyenként és együttesen krisztusi szellemben tudják nevelni a rájuk bízottakat. Szükség van szellemi és lelki színvonaluknak erre a közös nevezőre való hozására, különben elszakítanak őket egymástól a nagy ellentétek. Konyhatudás és katedraszellem nem találkozhatnak a meghitt esti beszélgetésekben, csupán egymás elszenvedésében. Találkozásuk csak passzivitásban merülhet ki.

Ha ezeket a tanácsokat megfogadjuk és a szerint élünk, akkor a legmegfelelőbb helyen kezdődött el a családvédelem, illetve az annak alapját képező családi béke, mert mindketten eleget tettek az alkalmazkodás törvényének.

Férfi és nő.

Ha nézzük a férfi és női pszichét és szembeállítjuk egymással, különbözőségeket fogunk észrevenni.

A férfi absztrakt, a nő konkrét. A férfi törvényeket alkot, a világnak akar élni és nem veszi észre, hogy a betű ől és a lélek megelevenít. Teljesen és szívesen elfelejti, hogy a világ elsősorban a családján épül fel. Annyiban szabad csak a világban kint élnie, amennyiben a családját segíti vele. Még akkor is, ha a felfedezések legnagyobbikával szolgálja az emberiséget, mert hisz az is elsősorban az ő családját érinti. Hivatalán kívüli idejét töltse az otthonában és éljen családi életet. Ne tévessze meg őt az a gondolat, hogy érvényesülése miatt sokat kell forgolódnia egyesületekben, pártokban, mert különben nem viszi semmire, nem ismerik meg. Feltétlenül kell a világban mozognia, de csak olyan arányban, hogy a családnak több jusson belőle. A jó bornak nem kell cégér. Ha van tehetsége, úgyis keresztültöri magát a nehézségeken és észreveszik és előbbre kerül; vagy sajnos, ha összeköttetése van, tehetség nélkül is érvényesül.

A nő konkrét. Rajta van a munka nagyobbik része. *G* legtöbbször nem ér rá gondolkodni, hogy melyik szabály vagy törvény írja elő kötelességét. Viszi őt — nem az ösztön, mert az nem emberi tulajdonság — hanem az a lelki adottság, mellyel az Isten megajándékozta, kitüntette. Nincsen szükség írott törvényekre — melyeknek tömkelegében azok is belekeverednek, akik létrehozták; melyet pedig a tudás hozott létre — hanem belé van oltva az isteni törvény szerint a rátermettség. Gazdag érzésvilágánál fogva jobban

meghallja az isteni hangokat, és jobban rátalál a helyes cselekvés igazi útjára, hajlandó hátat fordítani paragrafusoknak, ha magasabb létérdekek forognak kockán, s kész a minden nap szürke mártírja lenni. Sőt kész elfogadni a felületes szemlélő részéről sokat hangoztatott logikátlanság vádját is. Pedig nem tudom, hogy vájjon, ha a férfi csak egy kevés időre elfoglalná a nő munkakörét, nem szégyelné-e el magát, hogy «a kevesebb tudással, ésszel, logikával rendelkező nő micsoda bámulatós hősies következetességgel vállalja el az anyaság sokszor kibírhatalannak látszó szenvedéseit, milyen határtalan következetességgel teszi az éjtszakát nappallá és szoktatja le percről-percre idegkimerítő következetességgel gyarlóságairól a gyermeket és kérdezi ki napról-napra a másképp tanulni nem akaró ifjútól a napi iskolai feladatot. Határtalan szeretetének isteni következetességével pedig, nagy felelősségének tudatában neveli fiú- és leánygyermekét egyaránt, a magyar haza javára és az örök Életre.

A férfi objektív, a nő szubjektív. Nem érték egyik sem önmagában. A kettőnek összhangban kell egymással lennie. Mindkét félnek csiszolódnia kell, hogy összhangba kerüljenek. Ekkor tud a kettő együtt haladni. Különben összeütközések lesznek vagy állandó elnézéssel kell egymás iránt lenniök, ami gátolja az előbbrehaladást. Tulajdonképpen értelme az életnek, hogy egymást köszörüljék, javítsák az emberek. Akinek több van, az átad, akinek kevesebb, az átvesz. A tudatosabb lelki életet élő segít a gyengébbnek. *Aki jobban tud alkalmazkodni, mindig az van feljebb és az a vezető.*

Különbözőségeket mindig fogunk találni a férfi és nő között, hisz különböző testbe vannak öltöztetve, és a test a lélekkel szoros összefüggésben van. Tehát ráhatásnak kell lennie. De lelket csak egyfélét teremtett az Isten, a Szentírás legalább így említi: «és lelket lehelt belé.» A lélekre a test vetíti a különbözőség fényeit, amely színessé teszi a két teremtmény egymáshoz való viszonyát. Ez csak a földi beállítottság miatt történik, mert hisz odaát «nem lesz sem férfi, sem nő».

A férfi koncentrált, a nő figyelme szétszórt. Ha a férfi a hivatalából hazajön, élvezzi a jó ételt, amit feltétlenül megérdemel a nehéz napi munka után, ezt követi a pihenés, természetesen. Otthoni munkájához, mely az életben való előrejutását célozza, a csendet elvárhatja. És így, mikor kipihenten leül íróasztalához, lelkiösszeszedettségre igazán szert

tehet! Ezzel szemben a nő, ha hazajön hivatalából: terüjl terüjl asztalkámat kell elővarázsolnia. Ezt megelőzően a háztartás ezer gondját intézi (beszerzés, bevásárlás, mosás, varrás, gyermeknevelés, társadalmi élet). Mivel kint az életben is dolgozik, otthoni munka is akad és ezt gyermekzsivaj közepette, háztartás gondja mellett kell elvégeznie. A szétszórt figyelem díszítőjelzőjét a nőnél talán helyettesíteni lehetne mással, ki lehetne fejezni úgyis: átfogóképessége, részletekbemenő mindenre kiterjedő figyelme, áttekintése van. Ehhez talán nagyobb teljesítőképesség, összeszedettség, lelki erő, intelligencia kell, mintha valaki háborítatlan csendben, összpontosított figyelemmel szaktudásának él. Felaprózott elfoglaltsági köre miatt és nem szellemi képességének hiánya miatt, nem lehet a nő elvont tudományok művelője.

Különféle ferde felfogások vannak, melyek annyi bajt okoznak különösen a fiatalabb generáció házasság életében: például, hogy a férfi a család egyetlen vezetője, irányítója, a nő pedig köteles férjének engedelmeskedni, mert a tekintélyt a családban egyedül a férfi képviseli. Aki benne él a házasság életben, az láthatja ennek a beállítottságnak fonákságát. A mai korban élő krisztusi lélekkel rendelkező férfi, sohasem vallhatja magáénak ezt a felfogást. Ez bizonyos kornak az életét tükrözi vissza, mikor a nő nem egyenrangú társa volt a férfinak, hanem szolgáskorban volt, mert hiszen tudása, műveltsége nem lévén, természetesen kellett, hogy a férfinak, aki a törvények tudásával rendelkezett, alávesse magát. Ha a mai korra akarnám ráhúzni ezt a felfogást, akkor, ha apróra szétszedném, csak a betű maradna meg és a szellem, a lényeg, amit ki akar fejezni vele, semmivé válna. Ahogy egyenrangú társ valaki, az engedelmisség szó sem egyoldalúlag, sem egyáltalában nem szerepelhet. Mert a gyakorlatban a törvényt, a család boldogulását, hol az egyik, hol a másik képviseli. És akkor is nem az egyiknek vagy a másiknak engedelmeskedik a házastárs, hanem a törvénynek, amelyet a fél képvisel. A családi életben, a nevelésben, az oroszlanrész az igazi család-, illetve nemzetfenntartó — aki életének veszélyeztetésével adja az életet a családnak, illetve a nemzetnek — az anya viseli. A kenyérkereső, a névfenntartó, a hivatalos élet számára a család képviselője, illetve feje, az egész napon át nem tartózkodik odahaza. A család minden baja, gondja, minden megmozdulása, a gyerek nevelése, mind

a nő kezébe fut össze. Neki kell nemcsak kibogoznia, hanem helyes mederbe terelnie rögtön pillanatról-pillanatra, késedelem nélkül a napnak sok felvetődő problémáját. Egész lényének átadásával kell beleállnia a munka közepébe, ami a családi élet javára szolgál. Mikor a férfi hazajön, természetesen, hogy eléje hozza a feleség a mindennapnak életét, mint ahogy a férfi, is hazahozza az életben kint ért kellemetlenségeket. Azokat mind együtt megbeszélik, megtárgyalják, és akinek jobb a tanácsa, azt elfogadják.

Másik részt illetőleg meg nagyon szomorú lenne, ha a tekintélyt csak a férfi képviselné a családban. Hogyan nevelheti az anya tekintély nélkül a gyermekét? Ha csak a szeretet képviselőjének tekintem az anyát, a szeretet az magába foglalja a nevelés első feltételét, a tekintély tiszteletét. Az az alapja a nevelésnek, a nélkül hozzá se lehet kezdeni. A nő lelkületén fordul meg a család boldogulása. Hogyan tekint a serdülő fiúgyermek az anyára, hogyan fogad neki szót, ha ezt a megkülönböztetését látja a szülőknek. A negyedik parancsolat egyformán szól mind a két félről. A tekintélyt nemcsak az képviseli, aki az anyagiakat adja a családnak drága önzetlenségével, támogatásával; hanem az is, aki nemcsak az életének odaadásával, hanem a törvény tudásának és tiszteletének birtokában neveli az ifjúságot, az emberiséget az Isten szolgálatára. Más lapra tartozik, hogy a gyerek jobban fél az apjától. Elsősorban, mert ritkábban látja, másodsorban, mert hamarabb történik nála a nevelés testi fenyítéssel. De ennek semmi köze a tekintélyhez. Az igazi tekintély, a példaadásnak, a fegyelmezetttségnek és mindmegannyi erénynek a meglátásán alapszik. Az pedig mind a két félnek egyformán lehet tulajdonsága.

«Légy férjednek hatalma alatt», ez az idézet is látszólag ezt a felfogást támogatja. Pedig egy mostan élő legkiválóbb magyar theologus ezt a kérdést így világítja meg. «A hatalmaskodás, brutalitás, kíméletlenség főként a nőt sújtja, mint olyant, kit természeti hivatása, az anyaság jobban megköt és terhel, s ki természettől gyöngébb és inkább kiszolgáltatott...» «A nő elnyomott helyzete a családban és társadalomban, rabszerűsége régi kultúrákban és ma is nagyjából Keleten, hol a nő szinte felelőtlenül kihasználható olcsó munkaerő és jog nélküli olcsó kéjeszköz volt. De a művelt nyugati társadalomban is még mindig lappangó rabságot jelent a nőnek modern foglalkozástalansága, felelősségtelen-

sége, állovagiasságtól való dédelgetettséget és ezzel szemben a férfi-vadászás emberméltóságtipró módja és mindezek folyamánként a feneketlen divathóbort és szemérmetlen testkultusz, így válik megint történelemmé az isteni végzés: «A férfi hatalma alatt léssz»... «Mennyi csendes vértanúság van az anyai hivatásban! Hordozni az élet forrását és minden velejáróját, a leggyöngédebb és legfelelősebb szálakkal odakötvé lenni a fakadó élethez és ugyanakkor majdnem védtelenül odadobva lenni a férfi értetlenségének és brutális önzésének, s sokszor ostoba társadalmi és történelmi kötöttségeknek! Micsoda zarándokkar volna az, ha felvonulnának mind, akik a nőiességnek és anyaságnak meghozták a véráldozatot; és micsoda kommentárja volna az a komor szentírási szónak, ha megszólalna mindaz a szenvedés, vér és halál, amit az anyaság jelent!»

Látszatra talán feleslegesnek látszik mindezeknek boncolgatása, pedig mindezeknek a mélyén, a családi bajok mélyén, ezekből a felfogásbeli eltérésekből indul ki a család szétbomlása. Ez pedig a nemzeti szellem rovására megy.

A családi életben a kiindulási pont, a házastársak megértése legyen. A teljes lelki megértésből származó, az őket átfogó szerelemnek virágbaborulása, gyümölcse a gyermek, így valóban az Isten ajándéka lesz.

A gyermekáldás.

Ha a gyermek kérdését szükséges rosszként könyveljük el, vagy a statisztika számadatait akarjuk általa növelni, vagy anyagi javakat, családi pótlékot szeretnénk élvezni, vagy mások elismerését akarjuk megszerezni vele, akkor ha ezen elgondolások alapján állunk, gyarapíthatjuk számbelileg a magyar államot, de minőségileg nem a magyar fajtát. Hívó lélekkel, alázatos szeretettel, az áldozathozás észrevétlenségével, a szerelemnek magasztos átélésével várni és fogadni az eljövendő és eljött drága életet, ez a stílus a keresztény léleké és ilyenre van szüksége a magyar hazának. És ha ez az álom valóra vált és megérkezett a várva-várt drága kis emberke, önkéntelenül is imádságos szavak tolulnak a szülők ajkára:

Te csodálatos és hatalmas, nagy életet fakasztó Teremtő-isten! Kinyitottad újra az Élet kapuját egy kis lélek számára, ki már most is Téged hordoz öntudatlanul magában. A mi

kérésünk és a Te akaratod hozta őt ide nekünk. Mi fogadkoztunk, hogy alázattal, hálával és imával fogjuk átvenni a Te szent kezedből és komoly szent ígéretet tettünk, hogy Hozzád vezetjük őt. Az édesapa és anya minden éberségével, szeretetével óvni fogjuk a föld porától, a világ szelétől, hogy meleg, könyörületes szívvel, tiszta, hófehér lélekkel járja a Hozzád vezető utat, mindent a Te dicsőségedre téve, és így világot gyűjtve felebarátainak. Nem akarunk szégyenkezni előtted, tiszta szemmel akarunk a Szemedbe nézni, szent Lábaidnál nyugodtan megpihenni, mikor majd feladatunkat bevégezve, befejeztük földi vándorlásunkat.

Tiszta lelket adtál a kezünkbe, hófehér báránként akarjuk visszaadni neked, öntudatlanul hozta magával a Krisztus-arcot, öntudatosá akarjuk tenni benne a Krisztus-hordozást. Jelenléteddel szentelt templommá akarjuk alakítani lelkét, hogy akár ünnepi magányban, akár többedmagával van, mindig megláthassa benne fényességes Arcodat. Pici kis keresztet adtál vállaira, mikor útnak bocsátottad! Uram, itt csak *így* segíthetjük, hogy leborulunk és a Fájdalmas Anyát kérjük, hogy segítse a szenvedések óráján közelebb Hozzád. Légy vele majd és irgalmazz néki! Ha nem tudnám azt, hogy a szenvedések kohójában izzik és tüzesedik, Hatodik át a lélek Krisztussal, újra odaadnám az életemet érte, hogy megmentsem tőle. Önzetlen, jó testvért akarunk belőle nevelni a többi mellé, hogy Jézuskát kézen fogva, összefogódzva együtt járják az Utat, egymást el nem eresztve a nagy Cél felé. Ne engedjenek közójük férközni senkit, aki a szent harmóniát megzavarhatná.

Ezek a gondolatok vonulhatnak végig lelkünkön, így érezhetünk együtt azokkal a testvéreinkkel, akik osztják sorsunkat, akik várják és várni fogják az eljövendő Életet. Ha ilyen érzések töltik el az embert, amikor imádsággal telített lélekkel várja az isteni küldöttet, akkor eszébe nem jut kérni, vagy félni, hogy kit küld az Isten? Fiút-e, aki védője, támogatója lesz egy kis családnak, aki szeretettel fogja körülbástyázni a reábizottakat. Vagy leányt-e, aki középpontja lesz egy meleg kis fészeknek, és aki megsemmisül, hogy mindene legyen övéinek. Hanem nézi a lelket krisztusi szemmel és nem a csúnya főidnek sok emberi gyarlósággal, hiúsággal besározott szemüvegén át.

Ha így nézzük az Élet kapujába érkezőt, lángbaborul a lelkünk a végtelen Tökéletesség, az Isten gondolatának érin-

tésétől. Akkor érezzük, hogy egy nagy kikezdést, egy nagy útnakindulást adtak a kezünkbe, mennyei égboltozat alá, hogy az isteni oltalmat élvezzük. De erősen beléd kell kapaszkodni Istenem! apának, édesanyának, hogy a földi mezők földi örömeivel, a földi javak utáni törtető munkával el ne törődjünk, hogy a minden pillanatban élénk táruló kérdésekben jól döntsünk, a jóval kitartóan együttdolgozzunk, ne szűnjünk meg a rosszal szembeszállni, felre ne lépünk, a Törvényt meg ne szegjük, sőt mindenkor hűen betöltsük. Mert mint édesanyának, minden megmozdulásom példaadás Minden lépésemnek következménye van: jó vagy rossz, ami vagy előrevisz vagy visszavet. Es nemcsak engem! Nekem példát kell adnom és tudatában kell lennem annak, hogy csak az erényeim vezethetik el a reámbizottakat Istenhez, míg gyengeségeim szerencsétlenségbe dönthetik őket. Az édesanya és apa felelőssége megrendítő. Istenem, vigyázz ránk, nézz utánunk, ne hagyj elveszni, elmerülni a földiesség sötét-ségében. Vigyázz kicsiny küldötteidre és tartsd meg őket Magadnak — miáltalunk!

És ezekután, ha lassan megindulnak az első lépések, értelem, érzelem és akarat megkezdzi munkáját. Ugyanekkor megkezdődik a szülők hatalmas felelősségteljes munkája. Az első hat évben fektetjük le a nevelés alapját a készülő emberi lélekbe. Az irigység, az önzés, a makacsság, a hazugság csiráit mind megtalálhatom benne, melyek úgyis elkísérik az egész életen át. Mi lenne, ha nem nyesnénk, formálnánk s utat nem mutatnánk. A gyerek minden megmozdulásánál a legfontosabb eszköz a következetesség. Az szinte egyedül biztosítja a nevelés győzelmét. Mire a gyermek iskolába kerül, addigra bizonyos mértékig nemcsak meg kell szereznie, hanem vérévé is kell válnia ezeknek a nevelői ráhatásoknak, hogy az iskola építő munkája gyümölcsözővé lehessen.

A szenvedések keresztényi lelkülete.

Távollevőnek tűnik ez a kérdés a nemzet nevelésétől. Pedig az ember, illetve a nemzet életében a legmélyebben rejlő érzéseknek, gondolatoknak forrása ez, amiből táplálkozik a lélek az élet küzdésén át. Elméletnek látszik ez a kérdés, pedig gyakorlatból fakad. A családi élet át van szöve gonddal, aggodalommal, félelemmel. Keresztülhaladni rajta nemtörődöm lélekkel nem lehet. Az ember az élet nagyon

sok állomásánál kegyetlen keménységgel érezheti a siralom-völgyének kietlen pusztaságát, saját tehetetlenségének le-sújtó voltát. A rettenetes ürességben, segítség nélküliségben önkéntelenül fordul az ember az egyetlen fényhez, mely belevilágít a sötét lelkiállapotba, ahol megtalálja az Istent. Filmszerű gyorsasággal peregnek a képek színes változatai. Először megérzi az Isten közelségét, felismeri őt, bebizonyosodik létezéséről és átélve a kapott kegyelmeket, indítja el az útját a betlehemi csillagkeresőnek, mely a legnagyobb problémák legegyszerűbb elintézőjéhez, az Úr Jézushoz vezet. Ez tulajdonképpen húsvéti gondolat, de szorosán véve a mindennap teljes 24 órájának gondolata. Kereszthordozás és élet egy és ugyanaz. Ha keresztény életet akarok élni, Krisztus után kell mennem. «Aki utánam akar jönni, vegye fel keresztjét és kövessen engem.» Ez az a szenvedés, amely a legnagyobb útvesztőből is kivezet minket. Csak az a baj, hogy a kereszt gondolatát alig tudjuk megközelíteni, illetve krisztusilag felfogni. Rosszul értelmezzük! Mert minden, ami szenvedés, önfeláldozás, önzetlenség, egyszóval, ami lelki fegyelmet jelent, lemondást, önmegtágadást kíván tőlünk, mi ezt keresztnek nevezzük: Ahol szenvedésnek közeledtét, leheletét érezzük, önkéntelenül rögtön elmélkedésbe kezdünk és fegyverkezünk annak elviselésére. Valahogy, ha hasonlítani akarnám, mintha az iskolában olyan gyerekek állnék szemben, aki nekem nem rokonszenves. Jó keresztény akarok lenni, többet adok neki, mint másnak, csak hogy ne érezze ezt a megmagyarázhatatlan ellenszenvet. Teljesítettem teljes fokban a krisztusi parancsot: a szeretetet. Érdemet szereztem, ami mindenekelőtt való. De a keresztet nem így kell felfogni, a keresztet viselni kell tudni. A keresztől nem szabad félnünk, nem kell azt elmélkedéssel fogadnunk és imával előkészülnünk rá, könnyel a szemünkben, bizonyos fájdalommal, megadással, csöndes megnyugvással venni! A kereszt nem csupán a szenvedése, a kereszt nemcsak a szenvedés fája, a kereszt az üdvösség, a megváltás fája. A kereszt mindenekfelett való. Ha elfogadom ezt a gondolatot, akkor kezdem már megérezni a kereszt illatát. A kereszthordozás az öröm gondolata. A kereszt magába foglalja mindazt a boldogságot, ami Krisztussal együtt jár. Kereszt jelenti a legtisztább örömet, a Krisztusban való teljes elmerülést. így tudom megérteni a szentek gondolatát, hogy örömeiket találták a szenvedésben. Krisztussal akarok lenni lelkem legparányibb moz-

dulatával. Neki akarok szolgálni és ezzel a vágyammal szemben reggel időre kell hivatalba mennem, munkám után járnom, sokszor hamuszürke kedvtelenséggel megküzdennem kötelességem egyhangú teljesítésekor, hogy testemet a lélek szentségekkel felszentelt templomául megtarthassam, milyen nagyon nehéz! Egyetlen egy út, mellyel elérhetem és ez a kereszt útja.

Ne én akarjam a kereszt útját a lelkemben megrajzolni. Ne erőszakoljam magamra a kereszt krisztusi hordozását. Annak a szívemből kell fakadni és nem ráhatásból. Ne én akarjam mások keresztjét magamra vállalni és más helyett viselni. Mert sohasem ismeri meg Krisztust, aki keresztet nem hord. Támogassam embertársamat, de ne viseljem helyette keresztjét. Ahogy a gyerekeknek a leckét magának kell megtanulnia, más nem tanulhatja meg helyette. Sem a testem, sem a lelkem nem bírja elviselni a kettőzött terhet. Szervezetem, idegrendszerem megroppan alatta és lelkierőm sem elég. Krisztus annyi erőt ad nekem, amivel el tudom viselni azt a keresztet, amit ű az én számomra adott. A ház sem bír el több emeletet, mint amennyire tervezték.

Hol találok rá a kereszt útjára? Ha gondolkodás nélkül, ráhagyom magam Krisztusra, ahogy a világtalan a vezetőjére. Ismerem a törvényeket, cselekedjem a szerint. Ha az isteni törvények szerint élünk, akkor Isten felé irányodunk, a végtelen tökéletesség igazságában, Istenben élünk, az ő összhangjából táplálkozunk, belőle épül fel lelkünk s az általa teremtett világban élünk. Létünk, munkálkodásunk minden mozzanatában a legmagasabb helyről kapjuk a támogatást, a legmegbízhatóbb forrásból a legcélravezetőbb eszközöket, s a látszólag leglehetőlenebb, legvisszásabb, legkétgégbeejtőbb helyzetekben a legnagyobb megnyugvást és megnyugtatót. Erőnk van tehát a munkához, a létehez a küzdelemhez: ragyogó előrehaladásra Ösztönző kilátásunk a fejlődéshez; szeretet, vágy, testvéri jog nyújtásához; türelem, szenvedések, kínok, szürkeségek, zaklatások elviseléséhez. Ezek többletek, építőanyagok, állítások, erők, kikezdések, nekilendülések, helyállások, akarások és tettek, szándékok és megvalósulások, remények és beteljesülések, tüzek, fények, hő- és fényforrások, kikezdő, összetartó, megtartó és teremtő erők, értékek, a legmagasabb isteni értékek. S ezért végeznek építő, teremtő munkát.

S mi az, ami kihúzza a talajt a lábunk alól? Ami nem épít,

hanem rombol? Ami nem összetart, hanem széthúz? Ami elveszi reményeinket, vágyainkat, ami meggyengíti erőnket, ami elfelejteti velünk a célt, visszahúzza kinyújtott segítő jobbunkat? Mi az? Mi az, ami az összhangot, az Isten megtestesülését, vagyis az összes és legmagasabb törvényeket megbontja? Mi az, ami bont építés helyett? Mi lehet ez? Ez az istentelenség, a törvénytelenység, a végtelenül tökéletes hatalom megtagadása, az isteni bölcseségnek bármely vonalán, bármely mértékben. Ügy hívják ezt a világokat rengető siralomvölgyet teremtő, folyton bukdácsoló és a bukásra vezető másik nagy hatalmat: a bűn! A bűn az, ami megbontja a világrendet, a kikezdő, meginduló, működő erők munkáját, ami romba dönti a világot s a kétségbeesés és nyomor, a vigasztalanság, a gyűlölet cégerét tűzi fel az emberi hajlékok fölé, egyszóval, ami megbontja a lélek harmóniáját. És mindennek, nekem embernek ellene kell állnom. Mit tegyek? Gyenge az akaratom? Imádkozzam! Azért imádkozzam, hogy megfelelő helyzetekben, Isten a megfelelő erőt adja énnékem. Ne kérem azt, hogy így vagy úgy segítsen, hagyjam rá magam teljes fenntartás nélkül. Ha így cselekszem, megelőzöm a bűnt. Ha pedig bűnben vagyok, Krisztus a kereszttel megbontja a gonosz hatalmát. Ahogy a választóvíz megbontja a fémek királyát, az aranyat, úgy bontja meg az élő vizek Forrása, Krisztus a sátán hatalmát. Akkor lesz Krisztus a kereszttel tudatosan az enyém és válik teljesen a lelkemmé és véremmé az ő akarata, ha öntudatlanul cselekszem már az ű akaratát, Szent Pál szavaival: «Élek, de már nem én, hanem Krisztus él bennem.» Mindig béke és megnyugvás és boldogság lesz a lelkemben, ha a legkisebb cselekedeteimben is a cél Krisztus lesz. Megóv minden kétségbeeséstől és csalódástól.

Ha állandóan jót teszek, minden idegemet megfeszítve becsületes életet élek és csak rosszat kapok cserébe, itt csak egy segít: tegyem egyedül Krisztusért, mert ez a kötelességem. Elveszítse az ember a kedvét embertársával szemben, ha áldozatkészségért becsapják és hálátlanságot adnak érte? Ne fájjon, hogy engem megsértett, ez ne töltse el keserőséggel a lelkem. Hanem fájjon, hogy a célt, Krisztust nem ismerték meg az önfeláldozásomban. Ez már fájdalom, ez krisztusi, ez megengedett, nemesítő fájdalom.

Mennyi borzalmas, elviselhetetlennek látszó szenvedés van a világban. Azt mondjuk, ez emberfeletti, ezt nem bírjuk,

leroskadunk. Hát azért segít Krisztus, mert emberfeletti! Nem vagyok jó keresztény, ha leroskadok a kereszt súlya alatt. Aki a kereszténységet adta nekünk, Krisztus is leroskadt a kereszt alatt, mert ember is volt. Mit akarok akkor én? Krisztusnak ember segítette vinni a keresztet Cirenei Simon alakjában. Az embernek pedig Krisztus segíti vinni a keresztet! Aki leroskad, az erősebben és melegebben szorítsa magához Krisztust. A szenvedésben, az istencsapásban, abban a sok leírhatatlan, borzalmas földi kínban ölelem legjobban magamhoz Krisztust, ha hiszem tántoríthatatlan biztonsággal, hogy Tőle várhatok egyedül orvosságot, erőt annak elviseléséhez.

Van ember, aki a keresztnek ellenszegül és akarata ellenére kell hordoznia. Ez válik istentagadóvá és cinikussá. Ez Krisztus nélkül viszi a keresztet. Vannak, akik gyerekcipőben járó keresztény lelkek, akik csak a durva, kemény keresztfát érzik, amitől szabadulni akarnak, s ekkor töri meg az élet őket s teszik maguknak nehezebbé a kereszt viselését. Ezek, akik a keresztet Krisztus melegsége nélkül viszik, s elkeseredettekké lesznek. Ilyenek a megbotlottak és nem a kereszt súlya alatt leroskadok.

Sokszor nem tudjuk megérteni, miért kapunk annyi fájdalmat, mikor a legbecsületesebb életet éljük. Erre a felelet: Az Isten végtelenül bölcs, én pedig csak kaptam ebből a bölcseségből. Sok minden van, amit nem vagyok képes megérteni, sok probléma, ami megoldhatatlan előttem. Itt csak egy segít: határtalan hittel és mélységes szívtől jövő őszinte alázattal meghajtani fejemet az Isten előtt. Mert ha ezt nem teszem, még a leghívőbb lelket is csak egy hajszál választja el az Istentagadástól.

A keresztthordozásnál két eset lehetséges. Vagy görcsösen kapaszkodom a keresztfába, érzem a föld szagát, az emberi kínokat átélem, könnyhullatással, fásult lélekkel, földre tapadva viszem a keresztet az egész életen át. Vagy ha le is roskadok a kereszt alatt sokszor a fájdalomtól, de térdet hajtok s úgy ölelem át és érzem nem a föld, hanem a kereszt illatát s mintegy megdicsőülve megyek Krisztussal Krisztushoz mindig közelebb.

AZ ISKOLA.

A tanár világnézete.

Nincs munkahely a földön, amely annyira a nemzet szolgálatában állana, mint az iskola. Nincs hivatásbeli kapcsolat a földön a családn kívül, melyben annyira a léleké, a magyar életet fakasztó lélekenergiáé lenne a munkatér, mint a tanár és növendék egymáshoz való viszonyában.

Nem a pedagógus szemével akarom nézni ezt a lelkületet, és ezt a viszonyt. Ez esetben csak ismételnem kellene azokat az irányelveket, melyekkel a tanár jogkörét megállapították: a tanár legyen a szülő helyettese, tegye otthonná az iskolát, igyekezzék tárgyát megszerettetni, legyen igazságos, tárgyilagoss, legyen bensőséges viszonyban növendékével. Számos rendelkezéssel szabályozták a tanár és tanítvány viselkedését különféle körülmények között és sokféle helyzetben: utcán, iskolában, színházban. Ennek az érzéknek tulajdonképpen benne kellene lenni a tanár vérében. Vannak is, kik velük született érzéssel, mások jóindulatú iparkodással próbálkoznak a megfelelő hangot eltalálni ebben a labirinthásban, melyet pedagógiának neveznek. Bizonyos fokig egyöntetűségre, katonai fegyelemre, a tiszteletadás külső formájára feltétlenül szükség van. Mindezt a hivatottak már leszögezték, rendszerbe foglalták és rendeletekkel szabályozták, De mivel az ember nemcsak testből, hanem lélekből is áll, nemcsak a császárnak kell megadni azt, ami a császáré, hanem Istennek is, ami Istené.

Én isteni szemszögből szeretném nézni ezt a kérdést, azzal a szemüveggel, amellyel a legegyszerűbb ember is rendelkezik. Be akarom állítani ezt a problémát az örök célkitűzésbe, az Isten tervébe, mert úgy érzem, nélküle nem tudom feladatomat megoldani. Hiába ismerem betéve mindazt,

amit a jó tanárnak tudni kell, mégis, ha nincs Krisztusból táplálkozó szeretetem, olyan vagyok, mint a Föld a Nap melege nélkül. Az összes emberalkotta törvényeknek eleget tehetek, de nem lesz, ami átvilágítsa, előbbrevivő életté tegye megnyilvánulásaimat, ha nincs velem az örök Isten, olt-hatatlan tüzének melegével. Míg ha velem van, állandóan változatos új távlatok nyílnak meg a lelkem előtt, és így az örök élet keresésébe belefáradnom, és beleunnom nem lehet. Minden probléma megfejtésénél Istenhez kell kikötnünk... Az ilyen isteni partokon nyert erő emberi szíveket simogat, tudást nyújt, és szomjat olt. Ebben a kérdésben, a tanári lelkület kérdésében, a jámbor leleményesség megszegyeníti a tudományos, szociális, módszeres pedagógiával kidolgozott tanulmányokat, elgondolásokat.

A legelső feladata a tanárnak a helyes világnézet kialakítása. Minden nevelés, önnevelés, alapja a világnézet. Ebből fakad az életfelfogás az életben való elhelyezkedés, és ebből ered a törvényektől megszabott egyéniségem kivetítése környezetemre, és a reámbízottakra. Itt van tulajdonképpen a hangsúly, mert a tanár világnézetén fordul meg a tanítvány is. Amivel telítődik a tanár lelkülete, az lehelletszerű finomsággal rajzolódik a növendék lelkületére. A világnézet tulajdonképpen vezérfonál is, ami után igazodik az életem. Ezt az életfelfogást átveszi tőlem a tanítvány. Tehát nem közömbös a nemzet szempontjából, hogy milyen világnézettel rendelkezik a magyar ifjúságot nevelő magyar tanár.

Személy és világ szoros kapcsolatban van egymással. Az emberi szellem állandó törekvése, hogy kiegyensúlyozott világszemléletre tegyen szert, az örök problémákra keressen feleletet. A helyesnek beállított világszemlélet adja cselekvéshez, az alkotáshoz az energiát. Hogy valaki meg tudja állapítani, hogy melyik a tulajdonképpen helyes világnézet, ahhoz egy változatlan, örök transcendentális pontból kell szemlélni a világot. Ezt a szemszöveget a keresztény vallás adta nekünk az örök Isten tekintetében. Miből tevődik össze a világszemlélet? Tulajdonképpen az Örök és véges földi dolgok összeállításából, az Isten és ember találkozásából. Így születnek meg a korok, nemzetek, egyének világnézetei, szellemi fokok szerint a lélek és test szoros kölcsönhatásából, a statikus és dinamikus erők összeállításából. A világmeglátások természetese, hogy elsősorban a tapasztalás által jönnek létre, de nem erednek csupán ebből. Mert az élmények származhat-

nak a bennünket körülvevő világnak a természetnek, az embereknek a ráhatásából is. Ezért kell megválogatni a fejlődő lélek számára a környezetet, társaságot. A természet rányomja bélyegét az emberre, a hivatásbeli környezet át-szűrj ős beleoltja a különböző színeket az emberi lélekbe. A világ ránkhatásának nagyfokú elevenségét állandóan tudatosítanunk kell magunkban. Az élményeket nem válogathatom meg mindig, tehát a tudatos énemnek kell állandó éberséggel, őrködni, mit engedek a belső körökbe. Itt van a nevelő hatalmas munkája, akinek minden pillanatban résen kell lennie, hogy a cselekvő alany mindig az erkölcsi zsinórmértéknek megfelelően cselekedjék, mert akkor az érintetlen igazság forrásának vigyázó keze jelen van. Nem szemlélődő és elmélkedő passzivitás, hanem az életértékeket érlelő aktivitás szükséges a világnézet kialakításához, illetőleg az önneveléshez. Finomság és erő. Gyakorlati idealizmus, ideális célokért küzdeni, de reális életet élni. A klasszicizmus és romantika szintézisét kell megtalálni.

A világnézetnek Istenből kell kiindulnia és Istenhez kell visszatérnie. Tehát a világnézet lényege: hogy vallásosságban kell gyökereznie. A vallásos világnézet viszi előbbre a világot.

Ezt a felfogást sokan támadják, és azt felelik: vallásos világnézettel nem lehet reálig életet élni. Próbáljon valaki megállni a pénz forgatagában! Pedig meg lehet állni, ha valaki gerinces, jellemes ember, aki kitart az elvei mellett, és nem nézi a saját kicsinyes érdekeit, hogy meg legyen a mindennapi bevétele. Pedig ha az a sok kicsike tűz összefogna, micsoda hatalmas lánggal égne a kereszténység mindenki számára erényt mutató fáklyája. A mindennapnak Össze-gyűjtött búzaszemecskéiből létrejöhetne a mindennapnak áldott kenyere.

Gyakran hallani ilyen kijelentéseket: ki mondja, hogy, a világnézetnek Istenbe kell kapcsolódnia? Ez magánügy, semmi köze a világnézetnek Istenhez. Ezek a racionalizmus-es materializmus hívei, akik el akarják felejteni, hogy nemcsak gazdasági jólétre, hanem lelki szabadságra is szüksége van az embernek. «Mert nemcsak kenyérral él az ember...» Az odadobott és az odanyújtott kenyér között a különbség igazán ég és föld!

«Művelt ember nem köti magát szolgailag kész vallási dogmákhoz, hanem maga alkotja meg világnézetét». Tehát

akkor helytálló az is, ha valaki nem tartja magát a fizika, matematika, történelem megállapításaihoz, hanem egyéni meg gondolása alapján indul el vélt igazsága után!

«A vallás csak arra jó, hogy egy csomó ember megéljen belőle.» Tehát félre az orvostudománnyal is, mert ez is csak arra jó, hogy az orvosok megéljenek belőle.

«Az én Istenem a természet.» Vájjon a tűzimádók, nap imádók megtalálták-e a gondviselő mennyei Atyát? A fagy-hullámok, szélvészek és más elemi megnyilatkozások forgatagában vájjon megoldódik-e lelki problémánk?

«A modern világnak nincs szüksége vallásra.» Azért, mert vannak színvakok, nincs szükség színekre? Azért, mert sok Istentől elrugaszkodott embernek kitűnően sikerült elhelyezkednie, nem következik, hogy az a mód és lelkület, mellyel azt megszerezte, feltétlenül helyes, tehát nekem is másokat legázoló számítással és könyökléssel kell kiharcolnom az élettől céljaimat? Érték, még hozzá isteni érték és a világi érdek nem azonos egymással. A mai világ szemlélése éppen nem győz meg minket arról, mintha az emberiség a vallást olyan nagyon nélkülözhetné.

Sokan mondják, hogy «minden órának leszakaszod virágát», tehát fő a pillanat élvezete — a Föld az örökkévalóságban egy pillanat — az a biztos, ami kézzelfogható! Vájjon kézzelfogható-e a fény, a villamosság, a meleg, a napsugár a levegő?

«Isten nem szorul a sok hókuszpókuszra, külsőségekre.» Amikor a tiszteletadás módját társadalmilag, intézményileg mind a tanároknál, mind a diákoknál a legapróbb részletekig előírták, akkor a szertartásos tiszteletadást éppen csak Istennel, a világmindenség Urával szemben tekintsük üres formaságnak?

«A vallás a tudomány ellensége.» Pedig a természet-tudományok igazságai nem állanak ellentétben a kinyilatkoztatással. Ami pedig azzal ellenkezik, annak tudományos igazságát sem sikerült soha feltétlenül bebizonyítani. Ezenkívül pedig a vallás teremtette meg a kultúra legnagyobb értékeit. *Prohászka* megállapítása valóban találó: «A kultúra összes vívmányai ellenére látják azt is, hogy nem boldog a modern ember s oktalanság tőle a forgalom vasúti és hajózási vonalaitól elfeledni a Via Sacrát, melyen mindenkinek gyalog és mezítláb kell járulnia Istene, Ura felé.» A természettudományok Istenhez vezetnek. A tudományok munkásai,

kik a legszebb és legfenségesebb törvények, felfedezői és megállapítói, kiket az emberiség hálája és bámulata kísér, jórészt a vallásosság jegyében éltek.

Newton jellemének leghatározottabb vonása a vallásos érzület volt. A hitetlenséget megvetette. A vallás felett tréfálkozó *Halleyt* egy alkalommal e szavakkal hallgattatta el: «Eleket a dolgokat én jobban átgondoltam, mint ön!». Mondják, hogy Jézus nevét mindig kalaplevéve ejtette ki. *Galilei* vallásos érzületét még a vallás ellenségei sem vonták soha kétségbe. *Kalazanti sz. József* legtehetségesebb növendékeit hozzá küldte.

Kepler írásaiban is tanúságot tesz hitéről: «Mielőtt felkelnék az asztaltól, melynél annyit búvárokodtam,... hálát adok neked, Uram, Teremtőm, azokért a kimondhatatlan Örömkért, melyeket a műveid szemlélete közt bennem kelt elragadtatások közt érezek. Műveid nagyságát fennen hirdetem az emberek közt. Törekedtem felemelkedni az igazságig. Ha volt talán szavam nem méltó Hozzád, bocsásd meg, nézd el azt. Add meg azt a kegyet, hogy a mű, melyet im bevégzék, soha rosszat ne okozzon, hanem mozdítsa elő dicsőségedet és a lelkek szentségét és örök üdvét.»

Faraday mély vallásosságáról egy előadásán tett tanú bizonyágot, midőn így nyilatkozott: «.. Isten fogalma ée tisztelete oly úton kerülnek elmémbe, mely éppoly biztos, mint azok, amelyek a fizikai igazságokhoz vezetnek el bennünket.»

Jedlik Ányos, az első öngerjesztésű dinamógép magyar feltalálója, halálos ágyán ezeket mondta: «Most megyek az én Uramhoz, Teremtőmhöz és Ónála meg fogom tudni, hogy mi a fény és mi az elektromosság.»

Pasteur vallásossága közismert volt. Tőle származik az a mondás, hogy a tudományba való elmerüléstől vallásossága olyan mély lett, mint egy bretagnei paraszté. De meg van győződve, ha Isten megadja neki, hogy még tovább kutathat, hite egy bretagnei pórnövével fog vetekedni.

Darwin szerint is arra a kérdésre, hogy van-e a világ egyetlennek Teremtője és Kormányzója: «.. az eddig élt legnagyobb szellemek igennel feleltek.»

Lord Butherford, a modern atomfizika egyik zseniális úttörője így nyilatkozik: «A tárgyilagos tudós... egyáltalán nincs szüksége arra, hogy kételkedővé váljék. Egészen téves laikus köröknek az a felfogása, hogy a tudós-

nak, aki többet tud az életről, mint mások, már azért hitetlennek kell lennie. Épp az ellenkezője: a mi munkánk közelebb hoz minket Istenhez, több tiszteletet önt belénk az ő gigantikus hatalmával szemben...»

Mihalkovics Géza, a nagy magyar anatómus rektori beszédében méltán mondta: «Ami a tudás fölött áll, az a hit és a vallás dolga... Teljesen osztozom Mádler híres csillagász nézetében: Igazi természetbűvár istentagadó nem lehet. Aki oly mélyen tekint be Isten műhelyébe, mint mi, kinek oly sok alkalma van a világegyetem örök törvényeit megcsodálni, az alázattal hajlik meg a természetben nyilvánuló isteni hatalom előtt».

Lord Kelvin, a nagy fizikus, kit *Helmholtz* a világ legnagyobb fizikusának tartott és úgy érezte, hogy mellette ő maga szinte tompaelműjű, azt mondotta: «Minden élő lény egyedül az örökkévaló Teremtőtől és Uralkodótól függ».

Számos példáját lehetne felhozni olyan kiváló elméknek, kik a tudomány bölcsességét a vallás fenségével egybe tudták olvasztani, mint *Kopernikusz*, *Leverrier*, *Volta*, *Marconi*. Találón mondja *J. J. Thomson*, a British Association elnöke: «Ormot orom után hódítunk»... de nem látjuk célunkat, nem látjuk a horizontot. A távolban még magasabb csúcsok merednek az égnek, melyek még szélesebb kilátásokat fognak nyújtani azoknak, akik megmásszak őket és mélyíteni fogják azt az érzést, melyet a természettudomány minden haladása hangsúlyoz: Nagyok az Úrnak a művei». Hosszú láncolatát lehetne a vallásnélküli világnézeteknek és az általuk felhozott ellenvetéseknek felsorolni. Utolsó kérdésnek felmerülhet, hogy az ember azt a sokszor irgalmatlannak látszó életet, csontigtható kínokat, kegyetlenségeket, igazságtalanságokat, égbekiáltó gonoszságokat és szívetépő fájdalomokat miért kénytelen viselni értelmetlenül, ész, ok, cél, helytálló magyarázat nélkül? Ez nem elégíthet ki. Egyetlen, ami gyógyírt ad, ami az erőknél kútforrása, hogy elismerem egy hatalmas Elmét, a mindenek Alkotóját, egy világot teremtő Akarat parancsszavát, egy mindenkit átölelő jóságos szívet, egy alkotó, rendező, végső Okot. «Hogyan jött volna létre — mondja egyik kiváló egyházi írónk *P. Bangha* — a végtelenül sokszerű, szép és egymásbavágó világ, ez a sok ezermillió robogó, vágató, ragyogó égitest, ezek a te juták és csillagködök, ez a fény és melegség, erő és nagyság, célszerűség és milliárdos rend egy közös

Rsniozó, Kitervező, Felépítő s Összhangbahozó, egyszóval teremtő Isten nélkül?» *Kossuth Lajos* mondja: «Az élet eredetét Teremtő nélkül megérteni lehetetlen. Az anyag a szerves életet nem magyarázza meg. Az anyag csak felfogja, de életet nem ad, mert nem él. Másnak is kell ehhez járulni, hogy szerves élethez jusson. Mi ez a más? Ez a Teremtő titka, mihez emberi ész nem fér». Midőn *Napoleon* tudósai egyszer Isten nemlétét igyekeztek bizonygatni, a nagy hadvezér felmutatott a csillagos égre és így szólt: «Beszéljenek az urak, amennyit akarnak, de ki csinálta mindezeket?»

Megdöbentő a látvány, amit a világ nyújt a világnézetek lehetetlenségei által. Az Úr Isten özönével nyújtja minden problémára a megoldást kincsházából, és az emberek mégis az útvesztők rengetegébe tévednek. És nemcsak a tanulatlan nép, hanem a magát műveltnek nevező tanult osztály is. A vallásra szükség van, hogy értelmet adjon az életnek, mert pénz, állás, hatalom, hírnév nem elégít ki, mikor gyermekem betegágyánál állok!

A gyermek nem pesszimista, nem sötétenlátó. Építőkedv van benne, csupa kezdeményezés, lendület, élniakarás, ami lassan átalakul a tanár és szülő nevelése folytán nemzeti önrzetté és nemzeti tetterővé. Ennek a kialakítása a tanár nemzetvezető, nevelő munkája. Az új magyar társadalom átalakulása a magyar tanár lelkületétől függ. A magyar tanár lelkületének legönzettelenebb és legértékesebb tulajdonsága a vigília, az Örök virrasztás. A szerető, éber, állandó örködés a drága meleg magyar tavasz, az ifjúság felett. Vannak keserves fárasztó éjszakák, amiket azonban átvált a meleg életet fakasztó napfelkelte, az életenergiákkal teljes, titokzatos ébredő hajnal. A test a lélek temploma. A lélek építi a testet. A test van a lélekért, a mulandó az örökkévalóért.

A modern kor szellemét a jelen világ élete elégíti ki. A technika vívmányai a legraffináltabb kényelmet biztosítják. A pénz a földi élvezetek varázskulcsát adják az ember kezébe. És ebben a föld nyújtotta puhaságban csak a szenvedés vagy a halál lehelletének érintése az egyetlen, amikor észbekap a teremtmény: «A föld és ég elmúlnak, de az én géim el nem múlnak!»

Nem könnyű dolog a földön élni és mennyei célokért küzdeni. Nem könnyű minden cselekedetünkre égi világosságot deríteni. Tisztitanunk kell szeretettel, türelmesnek kell lennünk mérhetetlen irgalommal, hogy tévelygőknek tán-

toríthatatlan igazságot nyújthassunk... mert a szeretet, irgalom és igazság találkozásánál ott van a bölcsesség, mely az embert vezeti az Isten kertjében, a nevelés otthonában, az iskolában.

Az emberiség napról-napra és óráról-órára a legnagyobb vakmerőséggel szembehelyezkedik az Isten törvényeivel és napról-napra és óráról-órára az Isten visszakényszeríti az embert a megalázkodásba. Tehetetlenül összeroskad, összeroppan és meglátja, hogy csak teremtmény, hogy sorsa a Teremtő akaratától függ. És mikor már jól meghempergette a szenvedések és tehetetlenségek borzalmas sarokbaszorításában, összeszorított ököllel még, de már körülnéz és keresi a Megváltót és szabadítót. Ekkor a kereső szem lassan feltelee néz és megnyugszik a kereszten, kezek kisimulnak és a szemek előtt kibontakozik egy ismeretlen tüneményes világ, lehull a fátyol, mely mögött megnyugvást és békét talál a lélek. S kezdődik az Istenkeresés annak minden gyönyörűségével, és ekkor eljut az ember, a tanár a kikristályosodott egyedül helyes, a vallásos világnézethez, amivel a világot s annak hordanivalóját elviselheti és megéri ezt a fenséges mondást: «Az én igám édes és az én terhem könnyű».

Ha a tanár ezt az Istennel telített lelkületet megszerezte, kezdődik a mindennapi munka, ennek a lelkületnek kivetítése az ifjúság nevelése az iskola falain belül. Aki át van hatva ettől a tisztult szellemtől, a vallásos világnézettől, az pusztá megjelenésével is más légkört teremt a gyermekek között.

Egy nemzet akkor lesz világtörténelmi tényezővé, ha Isten nevével alapozza meg történelmi szereplését. Magyarország hatalmáért, erejéért és nagyságáért Szent István apostoli lelkületének adhatja soha el nem múló háláját.

Ez a lelkület nevel majd Önzetlen hazafiakat. Mert ezt a hősök véréből, a magyar anyák önfeláldozó könnyéből áztatott földet csak az szolgálhatja igazán, akinek vallásos a lelkülete. Hisz történelmi nagyjaink példája a legfényesebb bizonyossága annak, hogy mily hatalmas forrása a hazaszeretetnek Isten odaadó imádása.

A tanár önnevelése világnézete alapján.

A világnézetből fakadó életfelfogás adja meg az ember egész életének az irányát. Tehát akár a célról, akár az esz-
közökről, a jelen esetben az önnevelésről akarnánk beszélni,

először a világnézeti felfogást kell leszögezni, mert ebből indul ki és ide fut vissza minden. Az önnevelés nem egyéb, mint világnézetünk aktív megvalósítása önmagunkban. Hogy helyes világnézet alakuljon ki, ahhoz elmélkedésre, fegyelemre, benső küzdelmes munkára van szükség. A világnézet felépülhet tudományos ismeretekkel, bölcsélettel, vallásos tanítással, de mindenképpen csak az önnevelés eszköze által válhatik élő valósággá. A világszemlélet eredője a képzettségnek, tudásnak, tehát a szellemi foknak, műveltségnek, bizonyos mértékben a társadalmi állásnak és az egyént körülvevő, őt lényegesen érintő külső körülményeknek. Csak így termelődhetik ki az emberben a megfelelő világnézet, amely alapját és lépcsőfokát adja az önnevelésnek. Az önnevelés csak akkor válhatik igazán értékesé és gyümölcsözővé, ha tárgyilagosan tudom nézni önmagamat. Hogy ezt megtehesem, feltétlenül vallásos lelkületre, vallásos világnézetre van szükségem, mert csak azzal lehet állandó ellenőrzés alatt tartani önmagamat.

A világnézetek erőpróbáját az adja meg, hogyan tudok megküzdeni legnagyobb ellenségével önmagammal, önmagam jellembeli tulajdonságaival, világeszmékkel, emberi tévedésekkel. Csak az önnevelés veheti fel a harcot, hogy ezeket háttérbe szorítsa és diadalra vigye a világnézetet.

De ki, hogy képes felfogni az Isten nagyságát és Istenhez igazodni?

Vannak kik mindent visszavezetnek a lelki jelenségekre, akik a világot teljesen elvonatkoztatják minden földi beállítástól. Csendes, finom, pasztellszínekkel festett életet élnek, és mindig készek ezekkel a leheletfinomságú színekkel felruházni embertársaik gyarlóságait. Ezek a idealisták.

Vannak akik annyira földhöz kötöttek, hogy náluk a világszemlélet anyagi hatásra termelődik ki. Tehát kialakítja az élete célját ösztönösen, mindenhol keresve az anyagi kielégülést. Ezek a realisták.

Ők nem az Istenhez vezető úton járnak, hanem csak a földön való elhelyezkedést keresik. Nem gondolva a túlvilági dolgokkal, elvezetnek *Wilde* mondásához: «Ezen a földön két tragédia van, az egyik, ha az ember nem éri el azt, amit óhajtott, a másik, ha eléri». Ha emberi szemmel nézem, azt mondom igaza van, de ha isteni célt ismerve nézem a dolgot, azt látom, ha isteni törvények alapján, mint lánc a láncszembe fűződik a cselekvésem és az én helyes célt megközelítő,

elgondolásom mégsem eredményes, úgy tökéletes megnyugvásom lehet, hogy itt magasabb erők folytak be a cselekvés kimenetelét illetően: «Itt a kert Ura osztja szét a gyümölcsöt és a teremtménynek nincs gondja vele». Ezt azonban csak előzetesen felkészült lelki étellel lehet megérteni. Ez az élet művészete. Ez az, amiért semmi fáradságot nem volna szabad sajnálni. Mennyi haszontalan, szükségtelen dologra pazaroljuk erőnket és az örök értékeket félvállról vesszük, mert nem érdekel, hogy mi lesz azután! Ha minden ember tudatában lenne, hogy általa népek, világok és a mi esetünkben hány gyereknek élete forog kockán, több gondot fordítanánk az önnevelésre.

Az újkor realizmusa az, ami beszögezi és szűkíti az emberiség látókörét. Azt hiszik, hogy akkor igazán birtokosai a világnak, mikor az anyagot, a realitást tartják a kezükben. Annyira benne élnek ebben a korlátok közé szorítottságban, hogy nem veszik észre, hogy a legértéktelebbről után nyúltak és még meg is mosolyogják a szegény idealistákat. Pedig ha visszatekintenének, láthatnák, hogy minden korszak biztos a maga világnézetének egyedül igaz voltában és mégis minden rákövetkező kor, mint túlhaladott álláspontot, mosolyogva lenézi azt. Az emberiséget története folyamán állandóan végigkíséri a vallás-erkölcsi törekvés: keresni az örök értékeket.

Hogy a tanár önismeretre tanítson, ehhez önmagát kell állandóan nevelnie és művelnie. Legegyszerűbb módja a könyv. *Gárdonyi* mondja: «Nagy dolog, hogy a világ legokosabb, legszellemesebb, legkedvesebb embereit beültetem szobámba, és nem foglalnak el nagyobb helyet, mint a vadászpuskám hossza», A XVIII. és XIX. sz. nevelője *Oserber Bemárt* mondja: «Az a tanító, aki szellemileg nem foglalkozik, nem tanul, nem gazdagítja ismereteit, lassan elveszti kedvét a tanulástól és iskolai kötelességét oly tehernek tekinti, amelytől igen szívesen mentesítené magát». A tanítói hivatás *amerikai kódexében* szerepel a következő pont: «Fejlessze a tanítói munkaképességét tanításban való jártasságát tanulmányokkal és azzal, hogy a nevelésügyi hatóságokkal állandóan érintkezésben maradjon». Az olvasás hozzásegíti a nevelőt a kristálytisza önneveléshez és ihletet ad, mellyel átadhatja ezt. Mert a «nevelő ne csak tanítsa, hanem szeresse a magyar gyereket» — mondja *Klebelsberg* gróf. A nevelőnek eszményképnek kell lennie. *Herczeg Ferenc* mondja: «A ma-

gyár tanítóság műveltsége, munkaszeretete, emelkedett szempontjai a magyarság legideálisabb kultúrmunkája». *Komis Gyula* írja: «A kultúrpolitika végső elemzésben a lelkek fennállásának művészete, már pedig a nemzet életében minden a lelkeken múlik. Az állam Összeomlását a lelkek Összeomlása előzte meg. A nemzet minden java, minden jó vagy balsorsa a lelkek alakításának függvénye: A lélek az, ami építi a testet, a szellem az, ami építi és fenntartja az államot. A látható világ ezen a láthatatlan lelki világon épül fel.» «Az utóbbi évtizedekben túlbecsülték az értelemnevelés jelentőségét. Nem tudták kifejleszteni a lélekben azokat az erkölcsi tényezőket, amelyek a nagy nemzeti szolidaritás kifejlesztésére szükségesek... Nekünk olyan nemzedéket kell nevelnünk, amely a mindennapi élet apróságaiiban tud következetesen akarni, akkor majd gazdaságilag is erősebbek leszünk. Erre csak a magyar nemzet fia, tanára képes.» «Mert a magyar tanár lelke nevelői bánya, amely a pedagógiai gondolatok egész tárházát tartalmazza — mondja *Frank*. Az önismeretre való törekvés hatására az ifjúság lelkéből kicsendülő hangokból a nevelő művészi kompozíciója folytán, alakulhatnak olyan akaratok, amelyek napjaink diszharmóniáját — nemzeti életünk számára kívánatos összhangba oldják fel.»

Nem vagyunk egyebek, mint az Isten dalosai és muzsikusai, akiknek az a hivatásuk, hogy a szíveket felemeljék és szellemi örömmel eltöltsék, hogy az ember lelkét belemuzsikálja a mennyországba.

«Szentlélek Úristen kegyelme által annyira egy vagyok már az én Istenemmel és Urammal» mondja *lisieuxi kis Teréz*, «hogy nem tehetek egyebet, ujjonganom és örülnöm kell. Vájjon megtettem-e kötelességemet, ha eljön az én óráim. Az én lelkem is lángbaborul-e a Mindenhatónak látásán.»

Vájjon egyáltalában meg tudjuk-e látni ebben a borzalmas időben a szelíd krisztusi fényeket? a szentek áhítatos csendjében kitermelt gondolatait? «Nem elégszem meg azzal, hogy minden kérést teljesítsek, el akarom lenni, ki akarom találni mások kívánságait és azt úgy teljesíteni, hogy megtiszteltetésnek tekintsem, hogy másokon segíthettem. És ha valami szükséges dologtól megfosztanak, boldog akarok lenni, hogy annak terhétől megszabadítottak.» Micsoda magasságok ezek! El fogjuk-e érni valaha? vagy csak meg is közelíthetni, vagy talán az is elég nekünk, ha fejet hajtunk és elismerjük és kifejezzük: hogy elérhetetlen nagyságok szá-

munkra? Hosszú a Jákob létrája, talán csak feljebb is kívánczunk rajta!

Juan-Si-Kai a kínai köztársaság volt elnöke mondja «Konfucius megmondja mi a jó, de a ti Krisztustok erőt ad, ezt meg is tenni».

Az önneveléshez az első lépés, meggyőződéssel haladni a vallásos világnézet felé. Bibliából építeni fel a lényegét. A betű öl, a lélek megelevenít.

Örülhetünk egészséges mivoltunknak, anyagi jólétünknek, büszkék lehetünk az ész munkájára, szellemiségünk szárnyalására, de ami betölti az életünket, a szeretet, ami bölcsé tett, a hit. Ez a kettő az, ami magasröptű lélekké alakított.

«Mindennel törődik az ember: «Szabad hegycsúcsot, öreg tengert, szélesen hullámzó folyamot, óceánt, csillag járást bámulunk s önmagunkkal nem törődünk» — mondja *Szent Ágoston*. Önmagunk számára még kérdőjelek vagyunk «Hétepcsétes titkok», melyek mellett elhaladunk nyugodt, öntelt lelkinyugalommal, mondván: hiba nélkül valók vagyunk. Nincs filozófia, nagy szellem, aki el ne ismerné nagy ságát, feltétlen szükségességét az önnevelésnek.

A *hindu filozófiában* alapvető elvként állítják: «.. aki önmagát látta, hallotta, értette és megismerte, az egész világot ismeri».

A *görögök*, akiknek világnézetén nyugszik szellemi kultúránk, kimondották, hogy vannak alapvető igazságok, melyeket bizonyítani nem lehet, mert minden bizonyítás rajtuk épül fel. A delphii Apollon-templom felirata: «Ismerd meg magadat» is ennek fontosságára vezet vissza.

Euripides: «Mindnyájan bölcsék vagyunk mások intézésére, de magunk hibázását nem ismerjük el».

Pythagoras: «Aböles vizsgálja meg önmagát: mit tettem, mit vétettem, mely kötelességeket hanyagoltam el.»

A legnagyobb bölcselők közül *Sokrates* a legegyszerűbb alapvető tétellel indítja meg filozófiáját. Saját tudatlanságunk tudatára kell ébredni s ezzel megindultunk azon az úton, amely a tárgyilagos szemlélő szerint a -bölcsesség felé vezet.

Platon az önnevelés által a lélek hivatását abban látta, hogy a földről a test börtönéből igazi hazájába, az ideák magasabb létformájához emelkedjék. Filozófiája kiteljesedésében él és keresésben megnyugodott és az örök igazság látá-

sában kielégült szemmel visszatekint a Földre, hogy jobban szétnézzen azon. Az érzéki világtól vissza kell vonulni szellemi világunk felé és ez önismeretünkre való irányításnak első törekvő mozdulata. Saját képességünkkel és rendeltetésünkkel legyünk tisztában.

Aristoteles szerint azoké a boldogság, akik önmagukkal beérik.

A stoikusok közül *Marcus Aurélius*: «Tudom, hogy nekem senki sem árthat, mert csak magam mocskolhatom be magamat».

Seneca: «Tanulj önismeretet, hogy megjavulhass. Önlegyzés a legnagyobb győzelem».

Epikteton: «Ha jóvá akarsz lenni, hidd előbb, hogy rossz vagy».

A Középkorból a Biblia világít felénk: «Ügy világítson a ti világosságtok, az emberek előtt, hogy lássák a ti jó cselekedeteiteket. Ne ítéld, hogy ne ítéltessél. Az vesse az első követ, aki büntelen. Ne nézd atyádfia szemében a szálkát, mikor a tiedbe η gerenda van.»

Szent Ágoston: «Nem bűneimet gyászoltam, hanem a tudás gögje feszegetett. Szembe kell szállnom önmagammal.» Figyelmeztet, hogy az önnevelés a legszigorúbb ellenőrzést követeli. Ne tevődjék oly felesleges súly a lélekbe, mely gátolja az isteni irányítás befogadását. Mert az Isten eszméjét nem a természetből vett következtetések révén kapjuk, hanem ráeszmélünk, hogy ezzel mindenkor rendelkezünk. Ez a ráeszmélés annál később jelentkezik, minél több felelőtlen ráarakódás, illetőleg anyaghoz kötöttsége van a léleknek,

Kempis T.: «Alázatos önismeret saját csekélységünknek átérzése. Boldog szemek, melyek kifelé csukva vannak, befelé azonban figyelnek.»

Az Újkorban *Pázmány* szava szól hozzánk: «Ne mástul, hanem magadtul kérgyed: Ki vagy Te? Mi voltál? Mitől lettél? Mert noha külső cselekedetben kiki tartozik magát úgy viselni, mint hivatallya és méltósága kívánnya: de emellett arra köteles, hogy a maga alacsonyosságát ismerje: magát minden becsületre méltatlannal itillye: maga erőtlenségét, maga sok vétkét szeme előtt hordozza és mindenekben magát megalázza.»

La Rochefoucauld: «Ha hibátlanok volnánk, nem telnék annyi gyönyörűségünk abban, hogy a mások hibáit

észrevegyük. A világ csupa bagoly, mely a nagyfejű verébbel csúfolódik.»

Pascal: «annyira önhittek vagyunk, hogy azt szeretnők, ha az egész világ ismerne bennünket, sőt még azok is, kik utánunk járnak. Az ember nagysága még abból is kiténik, hogy ismeri saját tehetetlenségét.» «.. nagyságra mutat, ha valaki ismeri gyarlóságát.»

Franklin Benjamin: «Szerénység, amellyel nézeteimet feltárom, megkönnyítette azok elfogadását mások számára és enyhítette az ellenmondási kedvet, meg én sem bosszankodtam annyira, ha nekem nem adtak igazat.»

Rousseau: «Tanuljátok meg, hogy minden bajaitok magatokból származnak. Ne mutassam magam sem jobbnak, sem rosszabbnak barátaim előtt.»

Goethe: «Az igazság megköveteli, hogy korlátozottaknak ismerjük magunkat. Mélyedjete magatokba, ott mindent megtaláltok.»

Napoleon ha nem is a példaképe a tökéletes önismeretnek, de mintaképe az akarat összpontosításának, ami az első fegyvere a helyes önismeretnek: «Ha egy dologgal többé nem akarok foglalkozni» — mondja — «a fiókot egyszerűen becsukom és másikat nyitok ki.»

Schopenhauer szerint az önismeret elemeihez tartozik, hogy az ember tudja mit akar, ismerje hivatását, erejét, világhoz való viszonyát.

Széchenyi: «önmagunkat ismerni a legnagyobb bölcsesség. Lsgelső kérdés, melynek feleletével az önismeretet kereső magának tartozik, az, hogy milyen hajlamai, milyen gyengéi, milyen sajátosságai vannak. A legkeserűbb önismertetési pillanatra is szívesen elszántam magamat, mert tudtam, hogy azokkal az ember, valamint egy nemzet is mindig tisztábban szokott kilábolni, mint azelőtt volt. Az önismeret minden emberi bölcseségnek legmélyebb sarkalata. Miből támad a legnagyobb zavar és nyomorúság a földön? nem a szívtelenség miatt, hanem mert nem értik önmagukat és így egymást sem. Ez a meg nem értés okozza, hogy felebarátunk hibájáról a legnagyobb tüzzel beszélünk és érenyeiről művészié η tudunk hallgatni vagy észrevétlenül továbbcsuhanni.»

Br. Eötvös: «Vannak igazságok, melyeknek szívünk ellentmond s ilyen az önismeret.»

Tolstoy. «Önismereten alapszik sorsunk fordulata.»

Lisieuxi Szt. Teréz: «Magasba szárnyaló erőre találni a mindennapos szigorú ellenőrzés által lehet. Több hasznot merítettem saját semmiségem tiszta megismeréséből, mint a hit titkainak világos átértéséből.»

Demokritos: «Jobb a saját, mint az idegenek hibáit gáncsolni.»

Sokrates: «Ne essünk bele abba, amit másokban hibáztatunk.»

Foerster: «Legnagyobb, mit ember magának adhat, a nevelés, önismeret nélkül nincs emberismeret. A nevelés csak annyiban sikerült, amennyiben önnevelésre vezetett. Ennsk legnélkülözhetlenebb alapfeltétele az önismeret.»

Hirscher: «Aki nem pillant belsejébe, az szándékosan kerüli az önismeretet. Olyan odúba, ahova sohasem hatol be a levegő, sem világosság, varangyok, patkányok s más ocsmány állatok tenyésznek.»

Franklin: «Jobb és boldogabb lettem az önismeret által.»

Kant az emberi benső világ rejtett művészetének könyveli el az önnevelést. Kifelé a mindenség végtelensége, befelé az erkölcsiség végtelensége volt az, ami lényét teljesen kitöltötte. «Az önismeret egysége nélkül minden tudás csak törmelék» — mondja.

Hegel mondja, hogy az önnevelés processzusára kell fordítani a legtöbb gondot, miután állandóan átalakuláson és átképződésen megy keresztül a földi lét utolsó pillanatáig.

Kierkegaard, aki a modern gondolkodás egyik atyja, követeli nemcsak az önnevelés elméleti fejtegetését, hanem, hogy a radikális kereszténység szerint élje is az ember a a keresztény erkölcsi életet. Semmiféle emberi viszonyoknak nem szabad önmagábanértékesnek lenni, hanem csak annyira, amennyiben tudatosan átalakítjuk és alávetjük a végtelenség és örökkévalóság szempontjának.

Papini: «Senkisésem marad vesztég az alacsony fokon, ha tudja, hogy ott áll.»

Équidid: «Ezerszer jobb, ha az ember önmagát oktatja, mintha az egész világot tanítja.»

June I.: «Önmagunkra eszmélés is már önnevelés.»

Bichert: «Ilyen vagyok, de ilyennek nem kellene lennem. Ez a belátás is önismeretre vezet.»

Nietzsche: «Az élet súgja nekem azt a titkot: Lásd én vagyok az, akinek mindig önmagát kell felülmúlnia.»

Frank: «Lelki élet az enyém, felelős vagyok érte.»

Pestalozzi: «Az ember természetének bensejében találja fel az igazsághoz vezető utat.»

Ravasz L.: «Mindnyájunkban ezer ügyvéd szólal meg, mihelyt hibánkat mentegeznünk kell.»

Kölcsey mondja: «Magunknak magunkról számot adni felette nehéz, hosszú fegyelem, gyakorlat szükséges hozzá».

Szent Ambrus mondja: «Az önnevelés egyetlen módja a cselekvés. A cselekvés leghatásosabb eszköze, a mindennapi gyakorlás.»

Szent Ágoston írja: «Magammal is találkozom a múltban s újra előszedhetem, mit, hol, mikor cselekedtem — és cselekvés közben mi milyen hatással volt rám... ezekből következik, mi a tennivalóm. Idézd fel lelkedben a múltat: a földi hatalomnak összeroppanását. Ebből kiszámíthatod a jövőt».

Tóth Tihamér vési a lelkünkbe: «Megismerni magadat nehéz, de elengedhetetlen feladat. Minden embernek két nevelése van, egy, amelyet másoktól szerez, s egy, amelyet maga ad magának. Lelkedben kifaragni azt a fenséges képet, melyet Isten kigondolt rólad — ezt a magasztos munkát nevezzük önnevelésnek.»

Bibliai mondással fejezhetjük be az önnevelés hozzájárulásainak sorát. «Mit ér, ha az egész világot megnyerem, saját lelkemnek kárát vallom.»

A tanár hatása az iskolásgyermek önnevelésére.

Az önnevelés legfontosabb tényezője az akarat nevelése.

Az akarat mindennél fontosabb. Az akarat az a hatalom, amely megfékezi az indulatokat és méltóvá teszi az Isten ezen teremtményét az ember névre. Ahogy minden a szoktatáson és gyakorlaton múlik, az akaraterő nevelését is csak az fejlesztheti. Eszköze a szeretet. Ennél átfogóbb képességű és mélyebbre ható erővel csak az ég és föld együttvéve rendelkezhetik.

A szeretet szemüvegét kell magunkra tenni. Erősen fegyelmeznünk kell a lélek megnyilatkozásait, hogy így az akarat által a cselekvés igazi értékévé váljon. Az akaratnak az állhatatosság törvénye adja a gerincet. Az állhatatosság a pontosság gyakorlóterén nevelkedik. Az önneveléssel meg-edzett akarat az akadályoktól sem riad vissza, sőt nagyon sokszor éppen azok lendítenek sorsunkon.

Az iskolai élet minden percét használjuk ki önnevelés számára. Bármilyen tárgyról legyen szó, a gyermek figyelmét mindig önnevelésre irányíthatjuk. A hangsúlyt sohasem a tiltásra kell helyezni, mivel elsődleges dolog a cselekvés igaz volta. Necsak gátakat emeljük, hanem hidakat építünk. A gyermeknek tisztában kell lennie azzal, hogy az élet lényege: az Isten keresése. Miután ezt leszögeztük, tudomására kell hoznunk, hogy az ő körében miben bontakozik az ki.

Erre az *osztályfőnöki* órák a legalkalmasabbak. Legelső feladata az osztályfőnöki órának, ráébreszteni a gyereket, hogy az életben az akarat, fegyelem, önuralom, önfékezés az, amely mind a testi, mind a lelki kilengéseket egyensúlyba hozza és a helyes mederbe tereli. A gyermek előtt világosan kell állnia a tiszta célnak, az igazságnak, az ideáloknak. Régi elévülhetetlen igazságokat új köntösbe öltöztetve nem erkölcsi prédikációként, hanem a lelkiismeret mélyreható tudása által kell átadni. Elveket állítsunk fel, amelyek mellett kemény következetességgel kitartunk. Körül kell néznünk a gyermek világában, melyek azok a kérdések, melyek életkörülményeikkel vannak kapcsolatban. Osztályfőnöki órákon kisebb történetekbe öltöztetve ezeket válaszszuk ki, melyek a gyermekek Önnevelésére alkalmasak s a gyerekek számára élvezetesen hasznosítunk. — *Foerster*: Az élet művészete című könyve ontja ezeket a jobbnál-jobb, gyerekeknek való történeteket. A következő gondolatok azok, melyek lényegében fogják meg a dolgot a mindennapi egészen egyszerű cselekedeteken keresztül, s a gyermeki lélek mélységeibe vezetnek.

Veszekszünk, én nem folytatom, békejobbot nyújtok.

Valaki jót tesz velem, amivel felbosszant, nem mutatom bosszankodásomat, hanem a legudvariasabban köszönetet mondok.

Sietni akarok, minden ellenem esküszik, ne érezze az egész ház idegességemet.

A társam leönti tintával a füzetemet, s nem kezdem szidalmazni.

Valakiről szeretnék rosszat mondani, lenyelem azt és egy szót sem szólok.

Leesik társamnak valamije a földre, felugrom és felveszem.

Óra alatt közbe szeretnék szólani, társammal beszélni, fegyelmezem magam.

Tízórainak már előre örülök, megfelezem azt.

Nem mondom tovább a rám bízott titkot.

A hallgatás a szellem legnagyobb uralma a természet felett. A hallgatás az, ami kaput zár a külvilág és én közöttem.

Ha a fogam fáj, ne higgyem, hogy nekem kell a központnak lennem.

Állandóan kedélyes légy, a legvidámabb akkor, ha kellemtelenség ér. Egyforma hangulatot tarts, nem szabad az egyik végletből a másikba esni.

Uralkodjál a nevetésen, éhségen, szomjúságon.

Első a kötelesség!

A legnagyobb öröme az életnek a lelki béke, megelégedettség a becsületes munka elvégzése után.

Tanítsuk meg az adás öröme, ami elejét veszi a legkisebb lopásnak is.

Tanítsuk meg, hogy mások szenvedésével tudjon együttérzeni és mások örömeivel együtt örülni. Mert ez kizárja az irigységet.

Tanuljanak olvasni az emberi arcon és megbecsülni rajra a szenvedést, megsajnálni az eltorzuló vonásokat, melyeket a hibák rajzoltak rá.

Tanulják megbecsülni a kérges munkás kezét, a feltaláló szellem és a kivitelező egymásrautaltságát.

Becsüljék meg az alkalmazottak munkáját és művelt emberhez méltóan bánjanak velük.

Szeressék a szegénységet.

Apróbb dolgokban akarjanak erősek lenni és nem hőstetteket véghez vinni.

Adózzanak ne csak a köztudatban lévő nagyoknak, hanem az élet szürke napszámosainak is.

Szociális érzést neveljünk beléjük, öleljenek mindenkit magukhoz részvétellel, aki a közelükbe kerül.

Becsüljék meg az életet. Hányan dolgoznak és keresik kényerüket abból, amivel mi testünket tápláljuk. Hazaszeretetet, testvérszeretetet oltunk beléjük. Kölcsönös egymásrautaltság érzése váltsa ki a szeretet erejét.

Tegyék túl magukat a kinevetéstől való félelmen. Ha a cél tisztán rajzolódik le előttünk, nincs az a hatalom, mely letéríthet arról.

Szülőket ne szégyeljük.

A szülők iránti tiszteletet neveljük beléjük. Ne félvállról beszéljenek: Mutterom, öregem.

Rossz pajtástól ne forduljanak el, hanem igyekezzenek azt saját lelkük tisztaságának megóvásával megjavítani. Jó barátokat szerezzenek maguknak és jól nézzék meg, kit tüntetnek ki vele. «A hív barát erős oltalom és aki ilyet talál, kincset talál.»

Társaságban előzékeny legyen. Ne javítsa mások rossz szokását.

Tiszteletet adjon a nőknek.

Ruházkodásban tisztaság és egyszerűség vezesse.

Étkezésnél fegyelmezett legyen és az önmérséklés vezesse.

Különféle durva kifejezésektől óvakodjék. Ne gúnyolódjanak. *Xenokrates*: «Azért hallgatok, mert már sokszor megbántam, ha gúnyszavakra válaszoltam, de még soha nem bántam meg, hogy hallgattam.»

Nevelésben mutassák meg úri mivoltukat.

Tanulásra rászoktatni a gyereket, megtanítani arra, mivel érheti el legkönnyebben a tudást. Pontossággal, figyelem-összpontosítással, értelemmel, kedvvel dolgozzék.

Ezeknek a jócselekedeteknek gyakorlása, következetes ismétlése építi fel az emberi értéket, s a megszokás következtében felnőtt korokban szinte önkéntelenül cselekszik azt.

Melyek legyenek a fegyverek a gyerek kezében az élettel szemben?

A fegyelem, mely önvédelem.

Az önuralom legyen a vezérfonal.

Tekintélytisztelet. «A tisztelet legyen az a nagy erő, mely a lélek kelyhét megnyitja a magunkénál magasabbrendű bölcsesség számára».

Az alkalmazkodás előrelátásból fakad.

Az önérték fokmérője legyen az Istentől kapott talentumok tudatos hordozásának.

«Az öntudatos ember önmaga teszi törvényessé az adott törvényeket.»

Érvényesülni kell, de isteni sugallatnak kell lennie, hogy az érvényesülés helyes eszközökkel történjék. Ahogy a tudást továbbítanunk kell, úgy kötelességünk a bennünk rejlő erőket is szélesíteni.

Alázatosság az igazi nagy tettek alaphangulata. A dicséretet udvariasan meghallgatja, de nem érinti, az ócsárlásnál,

ha igaz van benne, köszönettel veszi, ha rosszindulatból történt, végtelen fájdalom töltheti el felebarátjával szemben, aki ilyen süllyedt fokon áll.

Határozottság, aki az igazság mellett pálcát tör.

Kötelességteljesítés, aki érzi a célnak, melyért küzd, a helyességét, az tüzei és viszi előbbre.

Ne legyen részvétlenség bennünk, mely korunk legnagyobb hátránya.

Sötétenlátás ellen a legjobb orvosság tudatosan nem rágondolni és másfajta munkába fojtani a gondolatokat.

Hiú, akinek a lelke üres, a külsőségekben keresi a boldogságot.

Büszkeség az Önző örömök túláradása.

A gőg túlfűtött önértet, túlértékelt jótulajdonságok.

Kishitűség a félelemmel együtt jár. Ami jó van benned, azt az Isten adta, ne szerénykedjél!

Félelem: a tökéletes szeretet elveszi a félelmet.

Ezek a példák mind arra jók, hogy beleneveljük a gyerekekbe, micsoda büszke érzés legyőzni önmagát és szeretete, nagylelkűsége és alázatossága által magához téríteni ellenfelét. Ezekkel mind megtanítottam, hogyan kell felfogni Krisztus parancsolatát: «Én pedig mondom nektek: Ne álljatok ellene a gonosznak, hanem aki megüti jobborcádat, fordítsd neki a másikat is.» Ha valaki Téged megütött és Te visszaadod, te is rosszá lettél, egy helyett már kettő vétkezett. Nem viszi előbbre az emberiséget az ököljog. Ami amellel szól, az csupán látszólagos. Nem szabad az ösztönnek uralkodni. Ha valaki megütött akár szóval, akár cselekedettel, önkéntelenül vágódik a kezem az arcába, vagy viszonzom rossz szavakkal, visszafordított fegyverrel a bántalmat. Bántalmazót úgy kell tekintenünk, mint a megtévelyedet, aki félrelépett és nem a rajtam ejtett sérelmet kell látnom, hanem az ellenség elvakultságát, mélyresüllyedését. A példa rá megvan, hogy így kell felfogni: «Atyám, bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekszenek.»

Ezt a meglátást nem hoztuk magunkkal, ennek az útját meg kell járnunk, hogy felfoghassuk ennek a gondolatvilágnak mélységeit. Különben készületlenek leszünk és járhatatlan lesz számunkra ez az út. Az egyéni értetlenség a nemzeti élet kifejlődésének hátrányára lesz. A rosszakarat és »nyersesség ellen védekezni a legkönnyebben a nagylelkűség és műveltség példájával lehet. Aki kardot fog, kard által vész.

e1. Durvaság mindig nagyobb durvaságot csal ki a másikból. A legnagyobb rosszat teszi a tanár, mikor a gyermeknek, ki a társaitól kapott ütést nem viszonzza, odadobja ezt a megjegyzést: «Gyáva fickó, úgy üsd pofon, hogy elmenjen a kedve máskor ettől, ne légy anyámasszony katonája.» Az önlegyőzés a legnagyobb győzelem, mondja *Seneca*. Visszavágni egy ütést, belehemperegni a föld porába, kék foltokkal eltávozni, kidüllesztett mellel: én voltam a győztes felkiáltással, ez lehet izomerő, de nem az önlegyőzés művészete. — Kimagaslani keresztmagasságban, hogy minden ember észbekapjon! — «Annak a keresztbordozónak példáját követni, aki nem ontott vért és nem gyújtotta fel a házakat, nevét nem véste kősziklába, hanem emberi szívekbe, kezén fogta a bűnösöket, szelíden megsimogatta a betegek forró homlokát s a könyörület szent fényével bevilágította a szegények nyomorgó éjtszakáját, türelmes volt és állhatatosan irgalmasszívú egészen a keresztig. Azokat szánta legmélyesegesebben, akik legjobban üldözték és csak arra vágyott, hogy példájával megváltsa őket szenvedélyük rabságából.» Ha ezt a lelkiületet, illetve ennek alapját rakom le növendékeim életébe, a legnagyobbat tettem, amit ember tehet a gyermekkor. Felébreszteni a gyerekekben az osztályfőnöki órákon, hogy a belénk oltott isteni szikrát akarjuk lángra lobbantani és nem a vérnek, a testnek jogát előtérbe helyezni. Meg kell tanítani őket, hogyan kell mozgássá és munkává átalakítani lelki erőinket.

Az önismeretre való nevelés kell, hogy az első lépése, legnagyobb feladata legyen a tanárnak, mert hisz ha erre ráneveltük az ifjúságot, akkor a tudás átadása lényegesen könnyebb lett. Az önnevelésre való nevelés csak nagy művészettel, alakítható kifinomult tudománnyá. A hatás természetesen általánosságban kell, hogy megtörténjék, azonban keresztül kell szöve lennie a tanár hatalmas szeretetével, egyéni vonatkozásokkal. «Mentől általánosabb valami, annál kevésbé tekintik egyesek saját ügyüknek» — mondja *Eötvös*. — Általánosságban bármikor irányíthatom az ifjúságot, egyéni felhasználhatom a négy szemközti beszélgetéseket, szülővel való kapcsolatot, dolgozatok, fogalmazások, élményeink elbeszélését, illetve leírását. Annyira közvetlenné tehetem a hangulatot az osztályban — a 40-50 gyerek ellenére, — hogy elfelejtődik a hivatalos helyiség és az otthon melegét érzik a növendékek. Ha a tanárnak van kedve és ereje hozzá,

készíttessen osztályfőnöki órákon osztálynaplót, melyben beszámolnak a heti viselkedésükről. A gyerekeknek ez annyira tetszik, hogy mindegyik egyéni naplót vezet mindennapi feljegyzésekkel, hibáiról, kötelességéről és erényeiről, otthoni életéről. Így önkénytelenül is magára terelődik a figyelme, és megszokja, hogy önmagát ellenőrizze.

Ha ezeknek a figyelembe vételével nevelődik a gyerek, úgy jómodorú, udvarias, kedves, előzékeny, tanult, szerény, talpraesett, vallásos, acélos jellemű magyar ifjú lesz belőle.

Az otthon átadja féltve őrzött kincsét, a gyermeket az iskolának. Amit már ő nem tud nyújtani, rendíthetetlen bizalommal várja az iskolától. Ügy néz fel a tanárra, mint a tökéletesség mintaképeére és szinte megsemmisülve, reszketve várja iskolai látogatása alkalmával, mit mondanak a gyerekről, mi a tanár véleménye. Ha a szülő tudatában van a tanár hatalmas felelősségteljes munkájának és igaz szívvel, hálával adózik neki, helyes kapcsolatot teremtett az iskola és otthon között. Ha fizetett alkalmazottnak látja a szülő a tanárt, akinek kötelessége a gyermeket tanítani, és elvárja tőle a legmesszebbmenőkig gyermekeinek egyéni kezelését, ha hiányzik a hála a tanárral szemben, akkor a szülő nem áll a helyzet magaslatán.

A tanár fogadja a gyermeket az iskolában szülői szeretettel, mert tudja, hogy otthonból jött a gyermek, olyan körből, ahol a legszorosabb kapcsolatok vannak. De fogadja szeretettel azért is, mert tovább tekintve a magyar jövőt látja benne. Ha ezzel a két gondolattal lép a gyermekek közé, akkor a nemzetnevelő legmagasabb és legtisztább látókörével rendelkezik. Ha csak rangját látja biztosítva tanári állásával, vagy ha kihasználva helyzetét szülőt, gyermeket egyaránt rettegésben tart és magatartásával tudomásukra hozza, hogy hatalmamban vagytok, nem érdemli meg a tanári nevet. Vét és visszaél hatalmával, nem méltó a keresztény elnevezésre.

Szülőnek, tanárnak a gyermek érdekében találkozni kell. Ha ebben a szellemben történik iskola és otthon kézfogása, a szent cél biztosítva van. Erre szolgálnak a szülői értekezletek.

Közvetett módja a gyermek Önnelvelésre irányításának a *szülői értekeztet*. A szülői értekezletek tulajdonképpen arra valók, hogy iskolai tapasztalatunk alapján a szülőket tanácsal ellássuk, felvilágosítsuk és elmondjuk mindazt, ami az

osztályfőnöki óra anyagát képezte. Mert hisz itt is a gyermek Önneveléséről van szó. Viszont el kell ismernünk, hogy minékünk is lehet a szülőktől tanulnunk a gyermek otthoni beállítottságát illetően. A tanári méltóságot ne akarjuk meglobogtatni előttük, máshol, magától kell annak kiemelkednie. Mi elláthatjuk tanácsokkal a szülőt azon tapasztalatok alapján, amiket az iskolában észleltünk. A szülőt meg kell barátkoztatni azzal a gondolattal, hogy a tanár az ő segítőtársa a gyermek nevelésében és kellő tapintattal meg kell mutatni az utat, hogy nevelésével a tanár munkáját kiegészítse. Viszont a tanárnak is tisztában kell lenni azzal, hogy a gyermek nevelését csak a szülővel karöltve irányíthatja.

A szülő otthon szerető legyen. Tegye annyira meleggé a családi fészket, hogy férjével és gyermekeivel együtt jól érezzék magukat otthon és ne kívánkozzanak ki az életadta napi szórakozásba.

A szülő alkalmazkodjék gyermekéhez. Legyen türelmes hozzá. Szálljon le a gyermek befogadóképességének színvonalára. Ne engedjen a sokszor hallott mondanak: «Már százszor megmondtam neki szépszóval, nem érti ezt a nyelvet. Durvának kell lennem!» Abból tanul a gyerek, ha következetességet lát és felfigyel, ha a finomság rendületlen önmagához és nem száll le a durvasághoz.

«Nem lehet a férjemmel, feleségemmel kijönni», vagy «szüleim annyira más lelki összetételűek, hogy erőmmel máshol próbálkozom szociális tevékenységet kifejtteni. «Nem veszik észre, milyen szociális erő kifejtés várható attól, akinek társadalmi képességei oly gyöngén álltak meg a próbát, hogy saját családjukban sem értek el semmit», — mondja *Foerster*. Minél inkább látják a meg nem értő félnek hibáit, annál nagyobb energiával lássanak neki ennek átalakításához.

Bármennyire nehéz is ebben a világban élni, a gyermek szempontjából nem szabad az otthon középpontjában a pénznek lenni. Ne legyünk rabszolgái a pénznek, meg kell őrizni szellemi szabadságunkat.

Akármilyen kevés anyaggal is rendelkezünk, jótékonykodjunk, neveljük bele a gyermekbe a szociális érzést, ha az özvegy két fillérje árán is.

A szülővel meg kell beszélnem a gyermek pályaválasztásának kérdését is, *Foerster* kitűnő közbeszólásával: «A hivatásbeli tehetség mulékony takarója alatt az örök értéke-

ket akarsz-e szolgálni, vagy csak az anyagi életfolyamat napszámosának készülsz-e?»

A szülők ne szidják a tanárt a gyerek előtt, mint ahogy a tanár se tegyen megjegyzéseket a szülőkről és az otthoni körülményekről.

A szülők ellenőrizték a tanulást.

Kérdezősködjének a délelőtti eseményekről.

Kérdezősködjének a baráti beszélgetésekről.

A gyerek ne érezze a szülőben a magaslaton álló egyént, aki csak parancsolgat, hanem lássa a megértő barátot.

A szülők vigyázzanak a gyermekek egymásközötti jóviszonyára. A szülő ne kényeztesse a legkisebbet, mert ezzel az irigységet oltja belé. A legidősebbet ne állítsa állandóan példaképként a többi gyermek elé, mert ezzel az önteltséget és parancsolgatást ébreszti fel benne, és a testvérek közötti jóviszonyt bontja meg.

Felhívni a szülők figyelmét a mostohagyerekek és szülő viszonyára. Úgy tekintsenek egy ilyen családi életre, mint az isteni Gondviselés kezére. Segítsék a szülőt nagy, nehéz feladatának megoldásában. A segítség azonban ne abban álljon, hogy a szülőt figyelmeztessék a kötelességére, és minden megmozdulását figyelemmel kísérik, és kritika tárgyává tegyék, és a gyermeket sajnálják szomorú sorsa miatt, amit természetesen a gyermek tudomására is hoznak mindenféle formában, mert ezzel csak az ellentéteket kiélezzük és tesszük elviselhetetlenné az életet számukra. A mostoha szó arra a szomorú körülményre emlékeztet, hogy az egyik szülő meghalt. Da nem arra, hogy újra otthont talált az árva egy másik anya vagy apa oltalmában.

A szülői értekezletek arra valók, hogy mindezeket a problémákat megvitassák és szeretettel egymást tanáccsal ellássák. Ha a szülő és az iskola között ez a kapcsolat élő valóság, úgy az ifjúság nevelése a legjobb kezekben van letéve.

Nem szabad az iskolában elmúlni órának nevelői hatás nélkül. Ez azt jelenti, hogy bármely pontnál, amivel hidat tudunk verni a gyermek lelkületében az önnevelés számára, rögtön jelentkeznünk kell. Az óra végén pedig maradandó hatásként valamilyen feladattal, legyen az akár írásbeli fogalmazás vagy lélekbeírás, rögzítsük azt. Tulajdonképpen ez az előírt nevelői hatás, melynek egy óráról sem szabad hiányoznia. Kapcsolatban a tárgyalt anyaggal, rögtön a saját életükből egy példával szemléletessé kell tenni azt, más-

különben csak érzelmi hatást váltunk ki és nem maradandó értéket.

Nincs tantárgy, aminek tanításánál bele ne lehetne kapcsolni a gyermek Önévelésre való oktatását. Ha sorra vesszük azokat, színesen bontakoznak ki előttünk a lehetőségek.

Legelőször is nézzük a *hittan* tanítását. *Plutarchos* mondja: «Senki sem látott, nem is fog látni oly várost, melynek temploma, istenei nem volnának, mely imádsággal, esküvel, jóslással nem élne, mely saját javára áldozatot ne mutatna be és a rosszat áldozattal ne akarná elhárítani; azt hiszem, könnyebb volna várost alapítani alapterület nélkül, mint istenek hite nélkül azt létesíteni vagy fenntartani.»

«A vallás az anyaföld, melyből minden tudás létrejött és melybe minden tudás be van ágyazva.»

Hittanban található meg a tanuló mindannak a gyökerét, ami az Önévelést az ember kötelességévé teszi. Az embernek Isten iránti kötelessége a tökéletesedés, melynek útja az önfegyelem, a teljes lelki összeszedettség és teljes akarat-összpontosítás.

Magyar nyelv tanításánál az írók, költők, államférfiak, nemzeti hősök élete, egyénisége, cselekedeteik, azoknak rugói, mindmeggannyi alkalom az önéveléshez. A mesék, mondák, legendák, elbeszélések tárgyalásakor minden egyes író életéből levonhatom a gyermek számára a tanulságot, melyet az önéveléssel hozhatok kapcsolatba. Magyar tárgyú olvasmányoknál a magyar faj szeretetét, hazaszeretetét, az ősi földhöz való ragaszkodást, a hagyományok tiszteletben tartását, a magyar föld szeretetét, a magyar paraszt zamatos eredetiségének értékelését. A nagy nemzeti hősök, királyok (Hunyadi János, Mátyás, Zrínyi, Széchenyi, Deák) hatalmas egyéniségét, mint követendő példákat eléjük állítani. Költeményeknek szépségét észrevétetni velük, azáltal az irodalmi műveknek élvezetéhez vezetni őket.

Nyelvtanban is megtaláljuk a kapcsolatokat az önéveléshez, a költői nyelv kifejezőmódjának szépségeiben, a nyelvtani szabályok törvényszerűségében felfoghatja a növendék annak szükségességét, ami fegyelmezettséget, figyelem-összpontosítást, lényegmegkeresést követel.

Toldi tárgyalásánál rengeteg alkalom kínálkozik. Miklós tulajdonságaival összekötni a gyermek megnyilatkozásait, hazaszeretet, bátorság, édes anyaszeretet, felebaráti szeretet,

ügyesség, jószívűség, hűség, alkalmazott szeretet, önuralom jót tenni azzal, aki minket bánt, önfeláldozás, vallásosság. Stilisztikánál a stílus szabatoságán, helyességén, szépségén átvezetve (példák színezése által) megszerettetni a magyar nyelvet. Ezzel rátanítani őket, hogy ha szépet és nagyot akarnak teremteni, ahhoz fegyelmezett munkára, kitartásra, alaposagra, körültekintésre van szükség.

Irodalomtörténetnél a múlt megbecsülésére fordítani a figyelmet. Az úttörők nagy munkája, a vallás átható ereje, a tehetség áttörése az akadályokon, szegénység nem gátolja a tehetséget. Magyar költők és írók életrajzának tárgyalásánál az egyéniség kialakulásának kiemelkedő sajátságait kell követendő például a gyerek elé állítani. Például *Pázmány* hatalmas tudása, mellyel serkenthetem őket a tanulásra.

Kisfaludy Károly alkalmazkodó képessége, mely az erkölcsnek rovására soha nem ment.

Petőfi Sándor lángoló hazaszeretete és önfeláldozása. *Arany János* higgadt éles megfigyelése, józansága. *Deák Ferenc* az igazsághoz való törhetetlen ragaszkodás, a jellem kristálytisztasága.

Egyetlen tárgy sem szolgáltat annyi példát az önnevelésre, mint a *történelem*, a történelmi alakok élete, jelleme, sorsuk tanulsága, mindmegannyi okulásra szolgáló példa.

Görög történelemből *Solon* bölcsesége, *Leonidas* hősi önfeláldozása, *Miltiades* önzetlensége, *Sokrates* feltétlen tisztelete az államhatalom előtt.

Scipiók szilárd akarata.

Cézár lángeszű nagyravágyásából szomorú tragikus bukása. Római császárok erkölcstelen uralma, mely a birodalom végleges bukásához vezet.

Magyar nemzet történetében a magyar teremtő erő és államalkotó képesség számtalan példáját mutathatjuk be. *Szent István* erős kezű, kultúrát hozó uralma. *Szent László* lovagias jelleme.

IV. *Béla* szívós kitartása.

Mátyás igazságossága, nagyvonalú kultúrmunkája.

Martinuzzi hadvezéri lángésszel párosult izzó magyarsága.

Rákóczi F. lemondásig menő önzetlensége, és a magyar történelem számtalan más nagy egyéniségének jelleme az ifjúsági írók mintaképe lehet.

Német tanítás az olvasmányait az otthon, a házak, az iskola, falu, a város, növények, állatok és négy évszak tárgyköréből veszi. Mindmegannyi alkalom az önnevelésre.

Gyermekeknek otthoni viselkedése szüleikhez, tiszteletadás, engedelmissége.

Gyermekek iskolai viselkedése tanárokhoz, fegyelmezett-ség, figyelem.

Felebaráti szeretet, egymásközi viselkedés.

A falusi nép megbecsülése, testi munka megszerettetése.

A városi élet hajszájában az igazi értékek megkeresése.

Növények szeretete.

Allatok pártfogása.

Gazdasági pálya megszerettetése.

Szabad pályaválasztásra hangolás.

Földrajz tanításában Magyarország földrajzánál a növényekben felkelteni az érdeklődést népük, hazájuk iránt. Utazási kedvet beléjük oltani, hogy azt megismerjék. Mivel tudja előbbre vinni nemzete boldogulását iparban, kereskedelemben, foglalkozásban.

Európát *Széchenyi* szellemében tanítani. Felhívni a figyelmet: mi van külföldön nagyobb és szebb mint nálunk, amit átvehetnénk. De viszont önbecsülésre is tanítom, mi nincs külföldön, ami nálunk megvan. Ezáltal a látókörüket bővítjük.

Világrészek tanításánál rámutatni arra, milyen kicsi a föld, emberileg számítva milyen messze vannak egymástól a világrészek és mégis mennyire egymásra utalt az emberiség.

Gazdasági földrajzban a Teremtő munkáját megcsodálhatja lépten-nyomon, tehát a vallásosságra utalhat a tanár.

Természetrajzi tárgyaknál sikeresen alkalmazható a gyűjtés, mely ugyancsak a gyermek érdeklődésének felkeltése által figyelem koncentrációra, rendszeretetre, pontoságra, kezűgyésségre szoktat és bevezet a komoly tudományos munkába.

Turisztikai kirándulások a természetszeretetre nevelnek, melyet ha sikerült a gyerekekben felkelteni, élete későbbi folyamán nemcsak sok örömeinek lesz forrása, hanem sok rossz, haszontalan szórakozástól fogja elvonni.

Szám-tan-mértan anyagából akár az alapműveleteket, törtéket, kamatszámítást, algebra szabályait veszem, a szám-tan az a tudomány, mely az önnevelést legjobban elősegíti.

A számtan és mértan törvényszerűségeiben meg lehet találni a világegyetem berendezésének tükröződését. A logika a következetesség, szabatoság tulajdonságait állíthatjuk a gyermek önnevelésének középpontjába. Az elméi kicsiszolására a gondolkodás fegyelmezettségének tökéletesítésére, az akarat összpontosítására egyaránt legalkalmasabb tárgy a számtan.

Fizika tanításánál párhuzamot állíthatunk az első tételtől az utolsóig az emberi lélekkel. Rámutatunk az atomok világának és a csillagrendszerek mozgástörvényeinek azonoságára. És milyen remek összehasonlítás kínálkozik, amidőn ez alkalommal megmagyarázzuk, hogy a Teremtő a végtelen nagyban éppoly remeket alkotott, mint a végtelen kicsinyben, melynek felfogására az emberi elme talán még kevésbé képes, mint a világegyetem végtelenségének megértésére.

Ahogy az anyagi világ minden részecskéje egy központ felé igyekszik, «úgy nyugtalan a mi lelkünk, míg meg nem nyugszik Benned Istenem.»

Bemutatni az ifjúságnak, hogy tudás és akarat mit tud létrehozni, ami az egész emberiségre kihatással van. Felelősségérzet cselekedeteinkért. Az egyes fizikai készülékeknek a gyerek kezébe való juttatása az önnevelés fontos eszközévé válhatik, mert sikerre buzdít, figyelemkoncentrációit kíván, nemesebb gondolatokra sarkal, alkotó munkára ösztönöz.

Vegyten, gyakorlati ábrázolása a számtannak és fizikának, amennyiben a vegytani jelenségek a kettő segítségével érthetők csak meg. A szigorú törvényszerűségek itt is éppen úgy érvényesülnek. Gyakorlati értelemben pedig a kísérletek által a tanuló ifjúság érdeklődését felébresztve, szinte játszva vezethetjük bele az alkotó munka legkomolyabb formájába, mely a logikát, a figyelem összpontosítását, az akaratot rendkívül alkalmas módon tudja fejleszteni.

Egészségtan tanítása az egészséges életre való nevelés, a helyes önnevelésnek útját egyengeti; mert kellő akarat-erővel, gondolatkoncentrációval és önfegyelmekkel az egészséges szervezetű ember legtöbbször fokozottabb mértékben rendelkezik. Ezenkívül azonban az önmérsékletre, a lemondásra számtalan egészségtani példa is ránevel.

Dohányzás, alkohol mellőzése, mértékletes élet.

Helyes táplálkozásnak a test fenntartását kell szolgálni. Ebben a rendszeresség és mértékletesség az, ami a lelket, neveli.

Pihenés és alvás az idegrendszer kipihenését célozza, ami egyúttal szellemi erőgyűjtés.

Rajz és képzőművészetek oktatásánál se tévesszük szem elől, hogy az építészet, szobrászat legősibb emlékei vallásos célok szolgálatában állottak. Tehát itt is adódik alkalom a vallásos érzületnek ébrentartására.

Szabadkézi, mértani rajznál, foltfestés és szemlélet utáni rajzolásnál, díszítéseknél a gyermek ízlésének állandó fejlesztése, művészi érzékének felébresztése, a pontosság, szabályszerűség szemelőtt tartása.

Kézimunkánál, a horgolás, kötés, hímzés, varrás vagy agyag, papír, fa, drót és fémmunkáknál, könyvkötészetnél elsősorban a gyerek kezügyessége fejlődik. Kedvvel dolgozik, mert itt látja leggyorsabban munkájának eredményét és használhatja fel saját számára és otthona feldíszítésére. Kifejlődik benne az örömszerzésre, a családi otthon szépítésére való készség, kialakul benne a hajlandóság ipari munkára lépni. És nagy haszna és értéke a kézimunka-órának, hogy az otthoni szabad időt fel tudja használni. Tevékenység fejlődik ki benne.

Ének. A zene ősforrása is vallásos érzésekből fakad. Századokon át a zene csak a vallásból táplálkozott és későbbi századok zenei lángelméinek legkimagaslóbb alkotásait is vallásos érzések ihlették meg. Tehát ki kell használni a tanárnak, a vallásosság kiapadhatatlan kincsesbányáját a gyermek önnevelése számára, itt igazán a szó teljes mértékében belemuzsikálhatja a lelkébe az Istenkeresést. A másik hatalmas érzés kifejlesztése is az énektanár kezébe van letéve, a hazaszeretet. A magyar nóták által. Nincs ember a világon, akire a zene javítólag ne hatna. Annyi hangulatot indíthatok meg a gyermeki életben, amennyit akarok és azokon keresztül nevelhetem őket.

Testnevelés. A testgyakorlás anyaga magába foglalja mindazon gyakorlatokat és gyakorlatsorozatokat, amelyek a fiatal gyermeki fizikum kialakítására a mai modern idők követelményeinek megfelelően a legalkalmasabbak. Felöleli az összes szabadtéri sportokat, küzdőjátékokat, és fegyverező katonai rendgyakorlatok.

A testnevelés problémájánál le kell szögeznünk legelőször, hogy a testi nevelés és ennek fejlesztése csak eszköz és nem cél az ember életében. A testnevelési órákon a testedzés mutatja talán legjobban a testnek a lélek előtti hódolatát

Minden megnyilvánulásával tulajdonképpen a lelket szolgálja. Mikor fegyvelmezettségre szoktatja és leneveli az elpuhultságról. Szinte észrevétlenül eltöprel a test, hogy elfoglalja ebben a templommá finomult hajlékban a lélek az őt megillető helyet. *Rousseau* mondja: minél erősebb a test, annál jobban engedelmeskedik, minél gyengébb, annál jobban parancsol a léleknek.

Az idegrendszer épsége az első szükségessége a lélek kifejlődési lehetőségének. Ennek neveléstani fontossága van. A testnevelést megelőzően a gyermek a játékban éli ki mozgásigényét, illetőleg szellemi tevékenységét akarja kifejteni. A játékba való tervszerű bevezetés képezi az áthajlást a testneveléshez. A testnevelésnek nem a rekordteremtés, versenyzők számának növelése a célja, hanem magasabbrendű célkitűzések megvalósíthatóságának eszköze. T. i. mindent a lélek szolgálatába állítani.

A szabadgyakorlatok a test minden részét, izmokat serkentik munkára, tehát óvják az elpuhulástól.

Az atlétikai gyakorlatok gyorsaságot, erőt, kitartását nevelnek.

Támadó-védő gyakorlatok az önvédelmet és leleményeséget fejlesztik.

Sportok: úszás, korcsolyázás, vívás a tüdőt erősítik.

A *cserkészet*, reális életet élve, ideális célokért küzdve, valósítja meg a legharmonikusabban az önnevelés probléma ját és szövívője ennek a gondolatnak. A cserkészet megtalálta a közvetítő megoldást a test és a lélek nevelését illetően. Az áldozatkészség, a napi jótett ezer és ezer erkölcsi értékű megnyilatkozása a megfelelő testi edzés eredménye, ami egyrésztől gátakat tüntet el a nevelés útjából, másrésztől előmozdítja a nevelés célkitűzéseit. A cserkészetnek alapja az önnevelés gyakorlati megvalósítása. Esményekéit küzden3k, mely nélkül önnevelés nem lehet. «Ne légy tavasz virág nélkül. Ne légy égbolt csillag nélkül, ne légy ifjú magasztos eszmény nélkül» mondja *Tóth Tihamér*. Az a szellem, ami áthatja a cserkészetet, teszi egészséges lelkületűvé lassanként az ifjúságot. Gyakorlat és szellem találkozik, mert nyitott szemmel járván, meglátták egymásraulaltságukat. Ez segíti azután az ifjúságot a pályaválasztásban. Nem tartja egyiket sem előbbrevalónak, és így önnevelése eredményeképpen a legmegfelelőbb pályát választja önmaga számára és leghatóságabban szolgálja vele nemzete érdekét. Így nem lesznek

pályatévesztett emberek, mert mindenki helyes önnevelése, önismerete által, tehetségének megfelelően lélekkel telített munkát végez. *Jules Ferry* mondja: «Ha a gyalu és a reszelő az iskolában a körző, térkép és történelem mellett... elfoglalja majd a maga tisztességes helyét, akkor az előítélet megszűnik, sok korszellem eltűnik és a társadalmi béke erősödik.»

A cserkészetben megszeretik a testi munkát, az ottani élet kihozza belőlük a kedvet. A testi munka elsőrangú eszköz a lélek felfrissítéséhez. *Newton* nagy kedvvel forgatta a kalapácsot, vésőt, fejszét. *Watt* és *Stephenson* már kisgyermekkorukban szerettek kézimunkával foglalkozni. *Deák Ferenc* szívesen faragott, *Jókai Mór* esztergályozott.

A sportnak a testi munka egészségfejlesztő szerepét kell betölteni. Különösen serdülő fiuknál kell kihangsúlyozni, hogy az edzés eszköz és nem cél. Vannak, akinek a szemében csak az izomerő dominál, akik könyv nélkül fűjják a különféle mérkőzéseknek országos eredményeit és reszketve várják a legújabb sporthíreket. Ez tölti be egész lelküket. Viszont, ha odahaza a legkisebb házimunkát bízzák rájuk, kihúzzák magukat azzal, hogy «nem érek rá, vagy fiú vagyok, nem az én dolgom.» A fizikai erőttöbbletet elsősorban az otthonban kell felhasználni, amikor ott hiány van munkaerőben és szükség van rá. Mióta a cserkészlet középpontjává lett a ifjúságnak, ahol a fiú maga süt, főz, varr, mosogat, azóta az elavult felfogások nem veszélyeztetik a fiatalság egészséges felfogását. Ez nem azt jelenti, hogy életkidolgozásokban a különbségek eltűnjenek, csak a kinövéseknek kell megszűnniök. A sport a test egészségének fokozására való. Ez nemcsak a sportról alkotott helyes felfogást eredményezi, hanem a helyes önnevelésre vezet, ami az egyén, és Összességében a magyar nemzet érdeke.

Minden ember életében élet készségek pihennek. Ezeket először fel kell ébreszteni, fejleszteni és végül tartalommal betölteni. Ehhez a legnagyobb segédeszköz, ha a nevelő állandóan magában hordja a nevelendő gyermek lelkeségét.

Sok és különböző összetételű gyerek között a nevelés nehéz. Általában véve tekintettel kell lenni szerzett, öröklött, külső, belső tulajdonságokra, művelt, műveletlen, képzett, tanulatlan környezetre. A nevelés tudomány, mert törvényszerűségek vannak benne; művészet, mert ihletettségre kell hozni. Ennek hatóereje attól függ, hol áll a lelki élet fokán a nevelő: az orgonabillentyűzésnél tart-e vagy az

orgonabúgás mesteri fogásaival muzsikál-e a lelke. Ezért van hatalmas munkája a kiválasztottnak, mert lelkük gazdagságát át kell adniok embertársaiknak.

A nevelőnek azzal kell tisztában lennie, hogy a legelső, amit adnia kell: a lelkiség. Tudnia kell, hogy az indítója a tudásnak, fejlesztője a tudománynak és koronája minden szellemi és testi erőnek. Ha ezzel az alapvető igazsággal megbarátkozik a nevelő, akkor nem lesz szüksége paragrafusokra, mert a lelki készségből következik a tárgyi tudás beágyazása. A gyedek lelkének szüksége van a jó tulajdonságok ébresztgetésére. A nagyobbaknál a befogadóképesség felett már az ítélőképességnek kell örködni. Számolnunk kell viszont azzal, hogy ők már a szerzett tényezőket használni akarják. Ezért más stílussal, inkább irányítással hathatunk rájuk. A pici kis járni tanultót járnitanítom, állandóan támogatom, mikor talpra állítottam, már csak készenlétben vagyok, irányítom, hogyan kerülje el az akadályokat, vigyázok, hogy a jó úton járjon.

Dr. Marczell szerint a következő nevelési módszerrel ismerhetem meg a gyermeket: I. lélekismerettani (pszichognosztikai) úton. Itt először *a)* a fiziognomiát tekintve a szemből, arcjátékból lehet következtetni, *b)* frenológia, koponyaméréstannal: szabálytalan fejalkat, koponyacsontok, torzult alakok engednek következtetni a szellemi életre; *c)* a habitus, testtartás sokban magyarázza a lelki élet egyes rejtett mozzanatait.

II. Lélekműködéstani (dinamológiai) úton. A gyermek megjelenéséből, külső viselkedéséből, írásából, rajzából következtetni lehet jellemére. Hiszen ebből tudományok keletkeztek. Keresi-e a közösséget, vagy elvonul-e? A fogalmazásoknál egész világ tárul elénk: A nevelőnek számolni kell a nevelendő egyéniségének megnyilatkozásával és a nevelendőre ható körülmények hatásával.

Érvényesíteni lehet a nevelő szándékát 1. kényszerrel; 2. egyéniségének kisugárzásával; 3. élményekkel. Az első két irányelv a tekintély érvényesülése, és a személyiség ereje képes az életerők megmozdítására. Az eszmények vonzóerejükkel hatnak. Ki-ki azt veszi belőle, amire saját egyéniségének szüksége van. Alkossunk hazafias, vallásos ideálokat. Élmények igazi értékeket jelentenek, melyeket célszerűen szaporíthatok és felidézhetek. Természetesen a legtöbbit jelentő eszköz a példaadás. Ezért a nevelő tartsa magát állandóan szemmel. Szeretettel fogjon a neveléshez, mely

átváltoztat és gyökerére hat a dolgoknak. A szigort a legalkalmazkodóbban és legmegfelelőbben használjuk, mert ezzel lehet a legnagyobb kisiklásokat, tévedéseket okozni. Gyermekek, serdülő ifjú mindegyike más hangon igényli a szigort. Erősebb, határozottabb, követelőbb, kényszerítőbb hangon. A kitartó következetesség a leghatékonyabb eszköz a nevelés terén. Szilárd folytonossága mellett, megtanulja a gyermek az ingadozást nem tűrő, fegyelemezett életmegtartást. A tulajdonképpeni nevelés az, mikor a nevelendőt tehetőségének, igényeinek, egyéniségeinek megfelelően foglalkoztatom, a mellett, hogy a munka gyümölcsének édes ízét megízleltetem vele, így észrevétlenül irányíthatom ezer szállal s a gerinces jellemet közelebb viszem kialakulásához.

A gyermek alapos megismerése után az első munka 1. az érdeklődést felkelteni, mert ez az élet hajtóereje; 2. ezt kitartóvá nevelni; 3. az érzésnek és értelemnek egyaránt benne kell lennie, ha harmonikus lelket akarok nevelni.

A magam élményei azok, amelyekkel a gyerekbe nevelem a figyelemnek önmagára való irányítását. Mert mások megfigyelése irányítja legjobban önmagámra a figyelmet.

A gyermeknek elméleti világnézete van. Mert amit realitásnak lát és legnagyobb komolysággal hisz, az naiv idealizmus, ami a nevelés és étellel való karöltés által majd teljesen átváltozik. Erre az idealizmusra azonban feltétlenül szüksége van a fiatalságnak, hisz ez az, ami erőt ad reményeihez és rugékonyságot életkedvéhez. Itt van azután a nagy probléma, az Öregek és fiatalok között fennálló állandó nézeteltérés, meg nem értés. Természetes, lélektanilag érthető ez. Kikezdés, kibontakozás, kialakulás, energiaforrások és e mellett tapasztalatlanlanság, éretlenség, túlsók magábanbízás — szemben a befejezettséggel, lezárttsággal, átalakult energiákkal, e mellett a tapasztaltság, bölcsesség, alázatosság. Ezeket az ellentéteket elsimítani az Összeütközéseket kikerülni egyedül azzal a világnézettel lehet, aminek alapja a keresztény megértés.

Nem szabad saját egyéni ízlés szerint alakítani az embereket, sem letörölni mindent róluk, mondván, semmi sem jó rajtad. Hanem elvként felállítani: nem elrombolni a meglévőt, hanem befejezetlen munkának tartani, és így folytatni tovább a világnézet beadagolását. A vallásnak Isten a közép-pontja. Tehát a vallásfelekezetek hívei találkozhatnak, illelge egymásra találhatnak az Istennél.

Miután az ember a keresztény világnézetet kialakította

magában, foghat a még felelősségteljesebb munkához, a rábízott növendékek egységes világnézetének kialakításához. Intenzív munkával kell arra törekednünk, hogy a világnézet alapjait minél hamarabb lerakhassuk. *Pauler Ákos* meghatározása szerint: «Végelemzésben helyesen, intenzíven és minden oldalulag nevelni nem tesz egyebet, mint az általunk elérhető legigazibb világnézetet kialakítani az új nemzedék tudatában.»

A nevelőnek két eszköz áll rendelkezésére, átadni ezt a világnézetet: a tanítás és a nevelés. Természetes, ez nem azt jelenti, hogy rá kell erőszakolnom, egy sablonra alakítanom őket. Hisz épp abban áll Isten országának szépsége, hogy mindenki saját egyéniségének ízével, színével dolgozza és adja tovább azt. Így jön létre a színpompás világ. A nevelőnek csupán az alapot kell leraknia biztos kezekkel, öntudatosan. Ha az elemi iskolában az alpműveleteket nem adják körültekintő alaposággal át és nem rögzítették meg, az egész ráépített további tudás csődöt"mond. Ugyanez áll a fejlődő gyermeklélek világnézetének kialakítására.

A tanár a tudást átadja, ehhez szükséges a módszer, de sohasem szabad szem elől téveszteni, hogy a módszer eszköz és nem cél. És a fontos a gyermek öntevékenysége és nem a tanaré. Nem a tanító művészi munkájának kidolgozása a fontos, mikor az ember lélekzetfojtva figyelni ennek lehellet-szerű finom áthajlását, hanem a becsületes munka, amit a tanulóval kifejtett tudása érdekében. Mert különben a tanító önnevelési munkája egyest érdemel, viszont háttérbe szorítja a gyermek önnevelését.

Vigiliás lelkülettel kell járnia a tanárnak az életben és a túlradó szeretetnek a tüzével kell belevilágítani a sok modern elmélet ingadozó, ködös útvesztőjébe. Ez az a varázshatalom, amely fel tudja tartóztatni a földet felforgató, pokollá tévő antikrisztus világpusztító árnyait. Ez az a szeretet, amely földi különbségeket, egyéni torzsalkodást, megbántásokat, rágalmakat, mindmegannyi gonosz indulatot feltartóztat, átalakít megbocsátássá, megértéssé és ezzel viszi magával a szent cél felé a többi testvért. Az iskola falai között kell, hogy felgyulladjon Mózes csipkebokra és benne a figyelmeztető hang, szólván az oda belépő tanárhoz. Vigyázz, mert ahol állsz, az a hely szent. Harcot kell folytatni a nemes célért, a ránk bízottak drága életéért. Nincs visszariadás, nincs fáradtság, mert biztosítékkal lángbetűkkel világít bele a lelkünkbe: Bizzatok! Én meggyőztem a világot!

A NEMZET.

Az egyén nemzetté olvadása.

Az embert emberré a lelki élete, az embereket nemzetté a szülőföld és a felebarát szeretete teszi. Ezért szükséges az egyénnek kiemelkedni elszigeteltségéből. A legsúlyosabban felfogott felelősség és kötelesség érzetétől hajtva kezét kell fogni a másik becsületes munkás magyar kézzel. És ezzel az összefogással milliók egy érzéssel, egy akarattal és cselekvéssel állhatnak a nemzeti eszme szolgálatába. Ez az eszme az, ami összekapcsolja a különböző társadalmi és gazdasági osztályokat egymással. «A nemzet minden tagja magában is önálló, örök életre készülő, örök értékeket hordozó egyed, ahogy nemzeti szempontból nézem, úgy csak a közösségre vonatkozva értékek, sőt csak a közösséggel együtt és e közösségben élhetnek. Az emberi lélek egysége megkívánja, hogy életének minden vonatkozását besorozzák a természetfeletti célba. Az ember társas lény, az egész életét társadalmon belül éli le, tehát a kereszténnyé lett embernek a társadalmi életén is érződni kell a kereszténységnek. *Schiller* írja: «A keresztény vallásnak oly nagy része van a világ jelenlegi arcának kialakításában, hogy megjelenését a világtörténelem legfontosabb tényezőjének kell mondanunk.»

A nemzet fiaiból tevődik össze az ország vezetősége. Ha a nemzet egyes tagjai, családjai magyar szellemben, krisztusi jellemmel nevelődtek, úgy ha vezetőhelyekre kerülnek, ott is csak gerinces mivoltukban láthatjuk őket. S általuk lesz erős a kormány, a nemzet. Nekünk államalkotó képességeink vannak. Államalkotó képességét kifejtette a magyar, mikor Európában elfoglalta az őt megillető helyet, mikor páratlan szervező erővel megalkotta a már ezeréves szentistváni birodalmat, mikor megakadályozta a királyi hatalom idegen kézbe

jutását, mikor hosszú századokon át védőbástyaként helytállt a nyugatnak. Ahogy a magyar minden időkben diosóséget szerzett nevének, úgy állja most is a helyét, mikor minden erejét összeszedve, tudásban megerősödve, gyakorlati tapasztalatokban meggazdagodva, erkölcsileg megtisztulva, megizmosodott nemzeté akar lenni.

A nemzetnevelés eszközei.

A nemzetet csak saját fiai tehetik nagygyá. Sokszor ha csak egy is akad, akinek fényes tehetsége, vasenegriája van, elvégzi az igazi munkát és kezében tartja a közösséget. Sokszor kevés ez az *egy* ember, mert süket fülekre talál. Millióknál kell visszhangra találni. Ésszel meggyőzni és szeretettel lelkesítve lehet csak cselekvésre buzdítani a magyart, de nem erőszakkal. A nemzetnevelőnek a nemzet irányításához, hatalmas eszközök állnak rendelkezésre: az iskola, könyvek, napisajtó, színház, intézmények, testedzés.

Az *iskola* a legnagyobb nemzetnevelő eszköz a* nemzet kezében, melynek feladata nem csupán a tudomány megszerzése, mert az nem absolut hatalom, hanem annak átadásához és felépítéséhez szükséges eszközök: a rend, fegyelem, önmagtagadás biztosítása.

Az iskola, bármely fokú és rangú is, elméleti és gyakorlati tárgyakat egyesít magában. Az egyes tárgyak kerekein belül ugyanezen elvnek kell érvényesülnie. Az elméleti részben a szabályokat, törvényeket irgalmatlanul meg kell követelni a gyerektől, kacérkodva még a magolás vádjával is. Egyrészt a gyermek szókincese miatt szükséges, hogy átvegye a hivatalos szöveget, hisz oly kevés szóbőséggel és kifejező erővel rendelkezik. Másrészt a rögzített tudás miatt, mert a gyerek hiába ismeri meg s fel az életjelenségeket a gyakorlatban, ha nem tudja mily pontos, részletes törvényeken alapszanak. Ezt bizonyítja felfedezőink, kutatóink, tudósaink élete, kik tapasztalatuk alapján törvényerőre emelték tudásuk eredményét, hogy az utánuk következők ennek a szemmeltartása mellett, a törvényből kiindulva, továbbra is a társadalom irányító munkásai lehessenek. Ékesen mutatja a sok példa közül egy, *Kepler*, ki törvényével vezette a modern csillagászat képviselőit a két utolsó nagy és számos kis bolygó felfedezéséhez.

Természetes, hogy a tudás átadásának, a módszernek is

megvan a maga rendeltetése. 1. Akkor jó a módszer, ha tudást ad, illetve ahhoz leghamarább eljuttat, hisz tulajdonképpen ez a lényege a tanításnak. 2. Hogy a tudáshoz eljussunk, szükséges, hogy a gyermek logikája működésbe lépjen, élesedjék esze és gondolkozni is megtanítsa őt. Ha nem a gyerek tudása lenne a fontos, hanem, hogy a tanár mily módon építi fel a tanítást, akkor egyrészt lelkiismeretlen tanárokat nevelnénk, akik a módszert, a külsőségeket nézik és nem a lényegét. Ezzel az ellenőrzőket is félrevezethetjük, mert amelyik tanárnak jó modora van, az a tudás nélküli osztályból mintatanítást tud kihozni. Másrészt a tanárból színészt nevelünk, mert kirakatmunkát végez. Harmadsorban, ami a legfontosabb, a nemzetnek a legsúlyosabb károkat okozzuk, mert a gyerek megdolgoztatása, foglalkoztatása és annak eredménye, tudása a lényeg, ami megmutatja a tanár munkáját. Ha a tanár jóindulatú, de a tudás átadásának megnyilatkozása vagy módszere nem fedi az előírt utat, amely úgyszemint esztendőről-esztendőre változik, az nem a tanár becsületes munkájának kárára írandó.

Az iskola célja a gyermek korának megfelelő tudás átadása és annak megrögzítése, hogy az életben — itt van a hangsúly — álláshoz jusson, boldogulni tudjon és a nemzet dolgozó munkása legyen.

Tehát a gyerek iskolai tudását illetően nem szabad csak pedagógiai szempontból nézni, hanem átfogó nemzeti szempontból. Ehhez a legelső lépés, hogy a tanár és a szülő felelősségének tudatában a legnagyobb körültekintéssel és szeretettel együtt megállapítsák, hogy a gyerek értelmiségének, tehetségének megfelelően melyik iskolafaj elvégzésére alkalmas. Ennek keresztülvitele után a lényeg az, hogy a körülbelül egy színvonalon álló gyereksereg az átadott anyagból annyit vesz be, tesz magáévá, amire otthoni körülményei, saját tehetsége, szervezete képessé teszi. Az iskolának és szülőnek együttműködésével ki kell hozni a legtöbbet a gyerekből mind a nevelés, mind a tudás terén. Nehéz problémák ezek, mert a mai időkben, ha a szülő gyakorlati pályára akarja adni gyermekét, mert szellemileg nem elsőrangú, akadályokba ütközik. Elsősorban 4 polgárit követelnek mindenhol, gyermekét pedig 8 elemi elvégzésére tanácsolták. Másrészt a gyakorlati ipari pályákra lépőket rengeteg elméleti tudás fogadja, amivel nem tudnak mihez kezdeni. Miután itt iskolafajok átszervezéséről van szó, egyéb nem

marad, mint a tanárnak kell eligazítani saját elgondolása, belátása, nagy látóköre alapján.

Hányszor adódik az életben, hogy a kamaszodás, serdülés idejében a gyermek a legrosszabb oldaláról mutatkozik be tanárjai előtt és amiből bukásra állt vagy talán el is bukott, annak a tárgyából lesz felnőtt korában az ifjúság nemzeti irányítója. Ez nem ritka, hanem elég gyakori eset. Vagy hány kiváló nagy embere, büszkesége a magyar nemzetnek volt nem első, sőt gyenge tanulója az iskolának. Ha azokat csak a pedagógia szemszögén keresztül nézték volna és nem lett volna elnézés, mitől fosztották volna meg a nemzetet. Ha a sok közül néhányat sorolunk fel, *Petőfivel* az élükön, aki, «mint tanuló nem volt a legjobb, «alig kielégítő» osztályzatot kapót, «magyarból, legkedvesebb tárgyából kap rossz osztályzatot», «ezeket azért kapja, mert a módszer volt nagyon nehézkes, vagy a tanár volt ellenszenves» mondja ezeket *Ferenczi Zoltán Petőfi* életrajzában. *Révai* életrajzában mondja *Bánóczi* «a nevelő befolyása nem egyszer sarkalja olynemű munkásságra, melyre tehetsége vagy éppen nincsen, vagy elsősorban nincsen hivatása». *Bodies: Fay* életrajzában «az iskolából kikerült ifjak nagy tudományuk mellett szögletes modorúak és ügyetlenek maradtak.

Biedl Arany életrajzában írja: «Az iskolában a természet egyes tárgyainak nevét tanították, nem érdekelte és nem tanulta meg. Magát a természetet szerette, ahol az egyes tárgyak harmóniába összefolytak. Könyvet vitt magával az erdőbe, de nem igen nyitotta ki, inkább letelepedett a fűbe és ott a magányban órahosszat nézte, amint a langyos szellő a gallyakat lóbáltatja, amint a fehér felhők a mélykék égen hajóznak, míg végre úgy érezte, hogy lelke átfolyik a nagy természetbe, tér, hang, fény, felhő lesz belőle.» *Ferenczi Deák Ferencről* írja: «Nem tartozott a legjobb tanulókhoz.» «Pápara mikor került, a tanév sokkal gyengébben ütött ki». Tanárjának meg volt a régi tanrendszere, talán annak tudható be. Győri akadémián szorgalomból intést kapott, vallásgyakorlatból, sub clausula negligens. Páratlan emlékezőtehetséggel bírt, csak mikor felhívták felelni, szomszédja kinyitott könyvében az elmondandónak egy részét, egy pillantással végignéznén, a másik részét köhintést s ínélve a tanár szavaira emlékeznén, saját szavaival kibővítette.» Tanárai nem osztályozták tudása szerint, ebből az okból kifolyólag, de emiatt Deák sohasem érzékenykedett. Jegyzeteket,

ellenére a tanár követelményeinek, nem készített, mert nehézkes és Unalmas volt számára. Nem törekedett volt, hogy milyen tanuló legyen.» «*Baross Gábor* gyenge tanuló volt.»

Mindezekből a tanulást levonva, sohasem lehet egy növendéket teljesen félre tenni és irgalmatlanul kiselejtezni. Ha nem is a fentebb említett okok miatt, hanem a gyereket körülvevő rengeteg körülményből kifolyólag nem lehet előre meghatározott elvek alapján elbírálni, és iskolai tudásukat az élet középpontjába állítani, hogy a tanár megítélése sorsfordulatként döntsön a gyermek felett. Hányan vannak, akik bukdácsolva végezték el a gimnáziumot, az érettségit, és a legkiválóbb sebészek, orvosprofesszorok tudósok (*Röntgen*), politikusok, diplomaták, írók, a társadalom vezető egyéniségei lettek. Annak ellenére, hogy számtanból, fizikából vagy bármely más tantárgyból annyira rosszul állottak, hogy tanárai eltanácsolták az iskolából. Ennek a felfogásnak ellentáborában vannak, akik kitűnő bizonyítványokkal és kitüntetésekkel végezték az iskolákat, és élre kerültek. Jogos büszkeséggel védhetik saját álláspontjukat, de csak ők tehetik ezt, mert különleges szemüveggel nézik a világot. Kevés kivétel miatt így nem lehet elbírálni a közösséget. Másrészt, miután a tanárok emberi mivoltuknál fogva nem tökéletesek, sőt gyarlósággal teljesek, megítélésük a növendék elbírálásában nem mértékadó. Egyébként is a tanterv nem nyújthat arra kellő alkalmat és nem lehet célja, hogy a gyermek tehetségét minden irányban teljesen kiismerhessék, és ezért nem lehet az intelligencia fokmérőjévé tenni az iskolában elért és feltüntetett eredményeket.

Külföldön még a szántóvető embernek is van érettségije. Amit a gimnáziumban tanult, ennek az életben nem veszi talán hasznát, ellenben általános műveltséget szerzett, áttekintése van, fejlettebb ítélőképessége van és ezzel emelte saját lelkivilágát és nemzete színvonalát. Az igazi élet számára nem fontos, hogy milyen bizonyítványokat szerzett. Hogy jeles bizonyítványú kérvényezőket részesítenek előnyben az a rossz gazdasági viszonyok miatt van, tehát az nem mértékadó. Ugyanezzel a szemponttal magyarázható, hogy mennyire hamis a beállítás, ha egy gyereket, aki több tantárgyból kitűnő osztályzatot nyert, egyetlen rossz osztályzata miatt megakasztják előmenetelében. Egyik a másikra ne legyen tekintettel? Hisz az életnek a menete az egymásrataltságon alapszik! A tanárnál nagyon sok hiúsági kérdés

szerepel, mert mindenki a saját tárgyát gondolja a legfontosabbnak, mint ahogy a különböző iskolafajoknál is mindegyik a sajátját akarja a másik fölé helyezni és ezzel itt is a magyar pártoskodás szelleme gátolja az előbbrejutást.

Ahogy az ifjúság megkapja a tanárságtól a szülői szeretetet, úgy kapja a tanárság meg az elismerő megbecsülő szeretetet a vezetőségtől. Mindezek adják a nemzet boldogulásának alapját. Rendezett élet alapján kapja a megelégedett jelzõt a nemzet. A munkaerõ becsületes kifejtése után meg kell lenni az anyagi és erkölcsi eredményeknek is. Ez teszi kiegyensúlyozottá a nemzet lelkületét. Aki a mindennapnak verejtékes munkáját végzi, részt kell kapnia az õt illetõ társadalmi örömekbõl, pihenésbõl, anyagi jólétbõl is (családi pótlék, öregségi, rokkantsági, munkaképtelenségi segély és minden vonalon álláskülönbőség nélküli nyugdíj élvezése). Tulajdonképpen mi adja az életet? Nagyobbrészt a hivatalban eltöltött idõ az, ami kitölti az életünket, az ott magunkba szívott levegõ élteti az otthoni életet és tölti be létünket. Ha munkánkért elismerés járt, úgy az a családra is kihat; ha hibát követtünk el és dorgálást kaptunk, végigvonul a családi életen; ha gáncsot akartak vetni nekünk, vagy igazságtalanul, rosszindulatból súlyos hibákat fognak ránk, az megmérgezi a földi életet. Itt egyebet nem lehet tenni, mint fölünyesen viselni el a sérelmet, a többit az Istenre bízhatom és így ezzel a hangulattal megmenthetem a magam és családom lelkinyugalmát. A munka jó végzésének titka abban rejlik, hogy jó kedvvel történjék ez, ne kényszeredetten, különben nem lesz jó eredmény. Ezért igen felelõsségteljes a vezetõknek, irányítóknak munkája, mert az életet kitöltõ munkakedvnek õk elõmozdítói vagy bénítói. *õk* csinálhatnak nemzeti hõsöket és teremthetik a nemzet martyrjait. Egy vezetõnek talpig embernek kell lennie. Nemzetnevelõnek. Ez nemcsak az ország élén állóknak, hanem az ország minden vezetõ állásában lévõknek szól. Nagy kultúra kell, de a képzettséggel a lelki műveltségnek is karöltve kell járni. Nem szabad személyes, ellenséges indulatoktól vezetnie magát. Párton felül kell állnia. Ahol hibát lát, ott tanáccsal szolgáljon és ha kell, hetvenhétyszer segítse az elbotlottat. Csak ha az illetõ részérõl az elvetemültséget és rosszindulatot látja, akkor járjon el drákói szigorral, jelentse fel és fossa meg állásától, hogy más odavalónak helyét ne foglalja el. A veze-

tőnek bölcsnek kell lennie. Lássa meg a színaranyat és ismerje fel az értékeket. Ehhez sok alázatosság és tapasztalat kell. A szomorúakkal együtt szomorkodni mindig könnyebb, mint a vígakkal együtt örvendezni; a felismert értéket kinyilvánítani, elismerni nehezebb, mint egyéni hiúságból kicsinyes dolgokkal elgáncsolni.

A *könyv* kiválasztásában, melyet az ifjúságnak kezébe adunk, nem az a fontos, hogy ideig-óráig elszórakoztassa őket, jó narkotikuma legyen fáradt fizikumának vagy érdeklődő szellemiségének, hanem ha nincsenek is nyakig bemártva a morális tendenciákba, mégis feltétlenül az erkölcs nemesedését szolgálják. Természetesen itt eltér ez a felfogás a materialista világnézettel rendelkező emberek földszemüvegének látásától, akik lealacsonyítottan hiszik az irodalmat, ha az író mondanivalóját az isteni világ hangulatával hozza kapcsolatba. «Realitások kellene, az életet kell alapul venni». Feltétlenül, de ne úgy, hogy az olvasó, ki lélekzetét visszafojtva élvezte a művet, mikor leteszi a könyvet s az író magávalragadó stílusának lenyűgöző hatásától felszabadul, arra eszméljen, hogy az író a legocsmányabb dolgokat öltöztette tetszetős ruhába és ezzel visszaélt az Istentől kapott tehetségével, mert tehetségét nem Isten szolgálatába állította, hanem besározta a föld porával és ezzel nemzetrontó munkát végzett.

A nemzetet komoly munkára, nagy elhatározásokra, céltudatos kitartásra neveli a *sajtó*. Tulajdonképpen nemcsak a politikai hírekkel és a társadalom köréből vett hírek közvetítésével foglalkozik, hanem egészséges vagy beteg világnézetét is sugározza, s ez az, ami előbbre viszi vagy hátráltatja az ifjúság nemzetnevelő energiáját. Az iskolából kilépő ifjút tulajdonképpen a sajtó vezeti az élet forgatagába. Ezért erős kézzel, örökös szemmel kísérjük a sajtó nemzetnevelő vagy rontó munkáját.

Nagyon nehéz az ifjúságot ránevelni arra, hogy irodalmi és erkölcsi magaslatról nézze a *színházi életet*. Minden témát feldolgozhat különböző koroknak stílusa szerint a színház, csak a cél maradjon örökértékű és akkor nemes szórakozást nyújt.

Intézményeket és azok vezetőit hassa át minden nagy, nemzetet átfogó gondolat. Minden vezető embernek mintegy abo-ként kellene elfogadnia azt a meggyőződést, hogy aki jogokat gyakorol, annak elsősorban kötelességeket kell foko-

zott mértékben teljesíteni, sőt állandóan az erények, tehát a fokozott, a kötelességteljesítésen felüli meggyeken kell járnia annak tudatában, hogy ezrek vagy milliók szeme tekint rá és várja irányítását, a szellemi és erkölcsi hivatott - ságánál és alkotó képességénél fogva. Igazán a közjó szerezete vezesse és nem a közéleti szereplés viszketegsége ingerelje. Az ássa alá a nemzeti jólétet, fejlődést, ha az egyéni becsvagyak a maguk kisugárzásának vonzóerejével pártot alakítva, a pártoskodás szellemének vetik meg alapját és ekkor kezdődik a széthúzás, ami megbontója a nemzeti egységnek. Élen lenni, de nem dolgozni, jelszóval hatalmat gyakorolni, namzetet vezetni nem lehet. Hatalmas akaraterővel, szellemi fölénnyel, a legmélyebb lelki alázatossággal a nemzet szolgálataba állva szabad csak a vezető szerepre vállalkozni. Lendítőkerők akar lenni az ország gépezetében mindenki, pedig eldugott csavarnak is kell lenni az élet taposó malmában. Elhivatottságok kellene. Mindenki ismerje meg önmagát. Saját kiválóságát ne önmaga hiúságának legyezgetésére, vagy hamis beállítottsággal, előbbrejutásra akarjon felhasználni, han^m öntudattal hordozza az isteni ajándékot és hozza nyilvánosságra azt. Nem szabad álszégyentől vezetve visszahúzódni, mert ez tévesen felfogott élet-, illetve nemzetkérdés. Elsősorban nincs mit szerénykednem azzal, ami az Isten ajándéka, hisz én csak birtokosa vagyok. Megelégedett és nem elbizakodott csak azért lehetek, ha a szentírási talentumokat felhasználom a magam és nemzetem javára. Ki kell állnom a fórumra, ha odavaló vagyok, bármennyire szeretnék is visszahúzódom élni. Vétkezik, aki ezt teszi, mert rosszul felfogott szerénysége miatt az élre olyan egyének kerülnek, akik nem odavalók, akik hitványságukat, szerepelnivágysukat viszik magukkal és vezetői hatalmuknál fogva a magukfajta elemet viszik be a társadalmi osztályok vezető helyére is, megfertőzve a nemzet egészséges vérkeringését, így válhatnak egyesek a nemzet pusztítójává vagy éltető elemévé, hacsak a nemzetnek magának nincsen annyi ösereje, hogy kilökje magából az oda nem való elemet. Ki-ki azon a helyen, ahol van, tegye meg kötelességét a legnagyobb körültekintéssel. Ha azt látja, hogy nem tud előbbre kerülni mások becstelensége, gerinctelensége, vagy ökle miatt, annál nagyobb erővel lásson neki a saját munkakörén belül az önzetlen, jottányit nem engedő magyar ember munkájának, hogy azzal is előbbre vigye a magyarság élet-

erős jövődjének ügyét. Itt követi el az emberiség legnagyobb része a hibát. Mikor látja, hogy nem tud érvényesülni, ugyanazon nemtelen, meg nem engedett eszközökkel akar operálni, mint az ellenfél. Ez az a pont, ahol eldől tulajdonképpen a nemzet sorsa. Itt van a szoros és hallatlan felelősségű kapcsolat az egyén és nemzet élete között. Az egyedek karakteréből tántoríthatatlan *Istennél együttélésből*, saját fajtájának megbecsüléséből, szellemi tudásának biztonságából, kötelességteljesítésének a mai körülményeknek megfelelően a mártíromságig való teljesítéséből tevődik Össze a nemzet jelleme és minden megnyilatkozása, élete és beállítottsága az egész világ előtt. Ezért kell belenevelni a legkisebb magyarba is a *kötelességteljesítés* szó egetverő fontosságát, mert ezen fordul meg a nemzet isteni hivatottsága.

A *testedzésnek* óriási nemzetnevelő értéke van. Egészséges, rugalmas, nem elkényeztetett embereket nevel. Semmi nincs annyira a lélek szolgálatában, mint a testnevelés. A testedző játékok, versenyek csak bizonyos fokig állnak a fhikum fejlesztésének szolgálatában, mert a rendszeres testedzés feladata tulajdonképpen a lelki tulajdonságokra gyakorol hatást. Fegyelem, önfékezés, egyéni érvényesülés, bátorság, önbizalom, kitartás, energiamegfeszítés, akaraterő, bajtársiasság, leleményesség tulajdonságaira nevelik az egyént. Ezenkívül elvonja az érzéki élvezetektől az ifjúságot, mert a fizikailag igénybevett szervezet kívánja a pihenést és így ép idegzettel és tiszta vérrel indul a családalapításhoz. Nem csupán a fizikailag erős nép, a testben megedzett, hanem a lélekben kifejlesztett akaraterő, az elszántság, a szívós kitartás teszi erőssé a nemzetet.

Nem azért lettek a világ első nemzetévé az ókori népek, mert fizikailag erős népet neveltek, hanem mert megedzették a lelket, az akaratot, az elhatározást, az elszántságot és az egyedek egyéni megnyilatkozásait alá tudták rendelni az összesség érdekeinek. Ebben van a testnevelési órák nemzetnevelő-értéke.

«Az ifjúságot úgy kell nevelni, hogy gyerekkortól kezdve alá tudja rendelni szenvedélyeit hazája dicsőségének.» «A gimnasztikának nemcsak a test mineműségére és mozdulásaira, hanem a lelki tulajdonságokra is leghathatósabb befolyása van.» «Egészségtől viruló egyénnél csak az egészséges család, annál az egészséges község gyönyörűbb; az egészséges nemzet mennyekbe ragadó tünemény» — mondja

Széchenyi, ki maga gyenge szervezetű gyerek lévén, magánúton végezte a gimnáziumot, tehát semmiféle sportteljesítményt nem végzett, mégis szenvedélye volt, hogy nem tudott elmenni egy hegy mellett a nélkül, hogy fel ne ment volna a tetejére (a kisázsiai Olympus, Tokaji hegyek) és nem tudott folyó mellett elmenni, hogy azt át ne úszta volna (Duna, Tisza, Themze)». Miután a mostani világ a háború miatt a testkultuszt hozza előtérbe, minden törekvés e köré csoportosul. Ilyenkor természetesen vannak túlzások, mert hisz minden kezdeményezésnél határtúllépések vannak.

Politika és pedagógia a legszorosabban egybeforr: a jó nevelés a legjobb nemzeti politika, aki a haza megmaradását és szabadságát óhajtja, annak arra kell törekednie, hogy az ifjúság nevelése tökéletes legyen. Ép testben ép lélek jelszóval indulhatunk a testedzés problémájának meglátásához.

Lubrich Ágost írja *Neveléstudomány* című munkájában: «Ha a testgyakorlatoknak nem is volna egyéb előnye, mint az, hogy a testet a szellem hatalma alá vetni szoktatja, már az is oly fontos eredmény, melyért azt a nevelés egyik kiegészítő részének kell tekintenünk.»

Fináczy Elméleti paedagógiájában írja: «A nevelés eszményi célja az egyén és általa a társas közösséget, a nemzetet, az emberiséget, az erkölcsi tökéletesedésre képessé tenni». Három főerény összetevéséből indul ki: önuralom, igazságosság, szeretet. Az önuralmat és önfegyelmet neveli elsősorban a testnevelési óra. Az edzett, erős, ügyes, izmos test kifejlesztése természetszerűleg együtt jár, mintegy biztosítéka az erős akaratnak, a kezdeményezés erejének, az Összeszedettségnek, tehát a lelki tulajdonságoknak.

A rátermettekből a testnevelés atlétákat és akrobatákat képez, az átlagot a test általános ügyessége, erőssége révén emberi mivoltában akarja , tökéletesíteni. Azokat, akik lemaradnak, sem lehet félrelökni, mint hasznavehetetleneket, sem sajnálattal kezelni vagy gúny tárgyává tenni, hanem amennyire lehetséges, észszerűen, orvosi szemmel nézve testi fogyatékoságaikat, gyengeségeiket, tehetlenségeiket megfelelő módon gyógykezelní kell. Vannak, akiknél a testedzés a szellem felfrissülésével jár, viszont nem kisebb rész az, akiknek a számukra kimerítő izom vagy testimunka éppen szellemi tevékenységük, frissességük hátrányára szolgál. Tehát itt is az arany középút, megértés, szeretet a vezető.

A második erény az igazságosság, melynek értelmi szemüvegén át bírálja a növendék saját és társai munkáját. A harmadik erénynek a szeretetnek kell legjobban sorompóban állni, mert különben a testedzés az ember állati ösztöneinek hivatalos keretek között való nyers felszínre jutása lenne. Felelősség és kötelességtudásnak kell éltetnie a testnevelés tanárát és ami a legfontosabb, a legtisztultabb erkölcsi felfogásnak. A főiskolai tantervben nemcsak az elméleti, hanem a gyakorlati tárgyaknak is át kell szövődnie lelkiséggel. A sport tulajdonképpen felüdülést jelent, tehát nem a szervezet kimerülését. A sportbetegségek már nem szolgálhatják a nemzet érdekeit.

A testnevelés tulajdonképpen a szervezet épségének védelme, mert azt állandó fejlesztéssel ellenállóvá teszi. *Kornis* írja: «A sport nagy mértékben neveli ugyanis a közösségérzést, az együttműködésnek, a kölcsönös segítségnek, a fair-play-nek szellemét. Ránevel az ellenség tisztületére, nemes megbecsülésére, kibontakoztatja a társadalmi szervező tehetséget. A testi kultúra az egész nemzet politikai értékét és hatalmát is rendkívül gyarapítja: a test ügyességének és ellenállóképességének növelésével előkészíti az ifjúságot a honvédelemre. A sportember eleve jó katona is. Így egyesülnek és sűrűsödnek össze az életértékek és a magasabb szellemi értékek a testi kultúrában, mely egyben a lélek kultúráját is jelenti. Egyik sem szigetelődik el: a testi és lelki képességek kölcsönösen támogatják egymást. Ha embert nevelünk, testet és lelket egyforma gondban kell részesíteni.»

Dr. Doros György ügyvéd írja: «Ha a testnevelés felismeri a sportban rejlő hatalmas akaratnevelő erőket, talán egy generáció után már eljön az akaraterősebb, magabízóbb magyar nemzedék!»

Nemzeti hibáink.

A magyar nemzet hibái közé tartozik, hogy mindenki efoó akar lenni. Mindenki vezető pozícióba akar kerülni és ezért annak jegyében éli életének minden pillanatát. Ha kiakönyökölte magának, amit akart, akkor megnyerte a világot, de saját lelkének kárát vallotta. Ha nem tudta elérni, amit akart, akkor egész életén át érzi a keserűséget: azért, mert mások, akik sokkal kevesebb képzettséggel, tehetséggel rendelkeznek, hol tartanak már hozzáképest. Itt hiányzik az

alapvető tudás! Az isteni hitnek sziklákat rengető ereje! Az Isten adja a körülményeket és az abban való elhelyezkedés az emberi munka. Az élet ráneveli az embert arra, hogy állásokon, munkán, földi javakon keresztül értékelje a mulandóval szemben az örök értékeket.

Nemzeti hibánk, hogy felfuvalkodottak és önhittek vagyunk, a *gőg* pedig *korlátoltta* tesz. Sohasem tudjuk saját hivatalunkat, munkánkat a nagy nemzeti beállítottságba helyezni. Egyéni törekvéseinket, a tiszta búzaszemecskéket nem akarjuk közös nevezőre hozni, a munka malmába adni, hogy drága magyar kenyér legyen belőle.

Nemzeti hiba, ha senki *sincs a helyén*. Ha ép a nem oda való elem kerül a vezető állásba. Ebben a rendezetlenségben jönnek aztán ma törvények, hogy azokat a holnap megmásítsa. Ilyenkor a nemzet fia nem tudja mihez tartani magát. A legszomorúbb a dologban az, hogy ezáltal a törvény tudása, annak tisztelete és annak komolysága veszít lassan az értékéből.

Nemzeti hiba, hogy *nincs összetartás* bennünk. Egymás ellen áskálódunk. Nincs összefogás, nincs testvéri érzés, nincs jóindulat. Ez sokszor okozta nemzeti tragédiánkat, ez okozza, hogy mindig idegen kéznek kell belenyúlnia az ország örsába. Az igazi segélynyújtó kéz az, aki a legnagyobb jóindulattal segíti embertársait az élet bármilyen fordulatában előre, de sohasem gáncsolja el akár kenyéririgységből, akár hiúsági kérdésből, akár hatalmi vágyból a másikat, hogy az lemaradjon az élet színpadáról, akármilyen szerepet vállalt is benne. Nem existenciákat letörni a feladat, hanem az, hogy talpra segítse magyar a magyart.

Nemzeti hiba a *meghunyászkodás*. Aminek a lényege a jellemnélküliség. Ha nem állunk helyt azért, amit tettünk. Gyáván megfutamodni minden felelősség elől és másokat cserbenhagyni, mert féltjük a saját jó beállítottságunkat. Ez az, ami meglazítja az igazság láncszemeit, ezért hullanak azok szét ahelyett, hogy egybekapcsolódva ellenállnának a gonosz beszivárgásának. Nincs bátorság és lelki erő, hogy szembeszálljunk a destruktív szellemmel. «A magyar haza soha nem volt derék, sőt kitűnő férfiak híjjával. Egy nemében a hazafiaknak azonban mindig szűkölködött, olyanokban t. i. kik tartózkodás nélkül a nemzet szemére lobbantják az igaz szót» — mondja Széchenyi.

Nemzeti hibánk a *gyökérségtől való lánghatás*, hatalmas felkészültséggel nekilendülünk a munkának, de kicsinyes egyéni indokok vagy nagy befolyással rendelkező értetlen elemek keresztülhúzzák a nemes törekvéseket.

Nemzeti hiba, hogy a *társadalmi különbségeket* nem tudjuk lélekkel áthidalni. Szerencsés kézzel nem tudunk hozzányúlani. Gazdag és szegény mindig lesz, míg a föld embert hord a hátán, de túlhajtott jólétnek és nyomornak nem szabad lennie.

Nemzeti hibánk a *címekorság*. Nincs egy nemzet se, ahol ennyire tobzódjanak az egymás, illetve önmaguk túlértékelésében, mint nálunk. Eltekintve a címzésektől, olyan ranglétrája van az álláshalmozásnak, hogy ember legyen, aki kiismeri magát. A méltóságok viselőinek annak tudatában kell lenniök, hogy ők az ország, a nemzet előmunkásai, akikre éppúgy szükség van, mint a ranglétrára még rá sem került egyénre.

A földművelésügyi minisztérium vezetőjének irányító munkája például éppúgy beleillik az államalkotó munkába, mint a földet vető, arató, megdolgozó munkás emberé. A kölcsönös tisztelet, megbecsülés, egymásra utaltság érzése hassa át mindegyiket. A kultuszminiszteri tárca betöltőjének felelősségteljes, hatalmas munkájától elválaszthatatlan a legutolsó eldugott falucska tanítójának becsületes munkája. A munkáskezeknek a tervek megvalósításánál anyagi függetlenséget, szabadlevegőjű munkatevékenységet és kedvet adó, bátorító, megbecsülő támogatást kell nyújtani.

Nemzeti hibánk a *fékezhetetlenség*: nem tudunk gátat vetni sem az öröm, sem a bánat érzésének. Ha öröm éri a magyart, kivilágos virradatig hej soh'sem halunk meg jelszóval elmulatja a földet, a házat, a keresetet, a napi kenyeret — a társadalmi állásnak arányában — hogy azután kölcsönöknék a felvevésével megindítsa az adósság csinálás hatalmas lavináját. Vagy üzletekbe fektetni a felelőtlen összegeket, melyek végezetül az existenciák összeomlására vezetnek. Pedig csak át kellene venni a mélyértelmű magyar közmondást: addig nyújtózkodjál, amíg a takaród ér, és kitarítani mellette vaskövetkezetességgel. — Ha bánat ér, akkor meg hagyjuk, hogy az úrrá legyen rajtunk. Átengedjük a munkateret a nem oda való elemnek, mert nincs elég lelkierejük, ellankadunk a küzdelmekben és előrejutásban.

És mikor már felocsúdtunk, késő a ráébredés, mert elszalasztották a kellő alkalmat.

Ha a nemzeti életnek egészen a mélyére nézünk, akkor felsorakoztatva látjuk a nemzet jellemvonásait, erényeit: a páratlan erős fegyelmét, önfeláldozását, ősi hagyománytisztelőt, gyors áttekintését, hibái felismerését, tanulékony-ságot, elszántságot, bátorságot, hősiességét, nagylelkűségét, fegyelmezettségét, szó nélkül szenvedő páratlan türelmét. Ha ezeket mind a haza szolgálatába állítja, akkor Magyarországon a poklok kapui, az istentelenség, külföldi behatások, belső romlottságok sem fognak erőt venni. Csak egy valami szükséges ehhez: egy Istentől vezérelt összefogó, irányító, akiben a magyar soha sem szűkölködött sem a múltban, sem a jelenben.

Széchenyi nemzetnevelő gondolatai.

Széchenyi a külföldet járva, az emberi élet szabadságát ismerte meg. A józan, beosztott, kényelmes életet, melyben mindenki eltűri a másikat és nem akarja saját képére erőszakkal átformálni. De ehhez szükséges a rend, fegyelem, észszerűség. Ott nincs senki, akinek el kell tartani a másikat, mindenki dolgozik, számol és kereskedik. A nemzet javát fogja szolgálni, ha a nemzet vezetői ezeket az irányelveket fogják felhasználni: külföld szemmeltartása, a hazai viszonyok helyes ismerete, alapos elméleti tudás, gyakorlati tervek, merész ötletek, dús fantázia, senkitől nem befolyásolható akarat, jellemes kitartás, meg nem alkuvás, «önmagunk lelkéből kell kicsiholni a nemzet formát és azt saját erejére támaszkodva kell megvalósítani», *Szekfü* írja Széchenyi életrajzában: «egyedüllet kudarca, szégyen esetén, gényusza megkérdezte tőle: «Hát törődöl ezzel Istvánom» s ő felelte: «Nem törődöm vele uram.» Dolgozott egyedül és önérzettel; naplójában írja: «Lenyelik szárnyaimat, lábaimon járok, levágják lábaimat, kezeimen fogok járni, s ha ezeket is kiszakítják, hason fogok mászni: csak használhassak.» Tehát helyre lehet hozni ország egyensúlyát is kormány, országgyűlés közreműködése nélkül, egyéni törekvésekkel és közéleti munkával egyaránt. Ha az egyént háttérbe is szorítják, nem baj, csak munkájának gyümölcse legyen a nemzet javára. Mártírok mindig voltak, Széchenyi szomorú végét mártíromságában látja *Schaffer K.*: «Széchenyi lelki-

világának lényegét gondolkodásának merészségében, eszmetársításának rendkívüli gazdagságában és könnyedségében, vagyis túltengő képzelőerejében látja», «sohasem szállta meg egy elemi depresszió vagy hypománia, hanem sokkal inkább az ötletek árja, a merész eszmék. Széchenyiben soha sem a hangulat szabta meg a cselekvés lendületét,... hanem a felmerült eszmék és fantáziájának rendkívüli fogékonysága vezette az örületbe.»

«A nemzet életét nem az anyagi haszon viszi előre, tovább új szebb tájakra, hanem a közösséget érintő kérdések és gondolatok gyarapítása.» Széchenyinek gyakorlati haszna nélkül is megvan a maga nemzeti jelentősége, a nemzeti cél érdekében kifejtett páratlan érzés és gondolatvilága» — mondja *Szekfü*.

Hogyan veheti fel a nemzet a harcot a fennálló nehézségekkel szemben? vetette fel Széchenyi a kérdést s a feleletet három pontban foglalja össze:

1. Népileg szét volt szakítva a magyarság és idegen uralom alatt élt.

2. Mások által pártfogolt kisebbségekkel együtt él, akik egyenlő és önálló jogokat akarnak.

3. Hatalmas idegen államok között kell önérdekű és mégis alkalmazkodó politikát követni. — Ezeket megoldani és leküzdeni és új színezéssel ellátni hatalmas feladat, ha a főntieket a mai viszonyokra alkalmazzuk.

Széchenyi a nyomorgók érdekében vágta oda a lucullusi lakomákkal táplálkozó vérbő uraknak, hogy ez a helyzet «ázsiai tunguzok és baskírok közé való».

Most fokozódott az osztályok közötti lehetetlen helyzet. Az arisztokraták eladósodtak, bár sok szép példa van arra, hogyan akarnak munkával beállni a mai dolgozó társadalomba. Középosztályunk helyzete a legsiralmasabb. Struggle for life tölti be napjait. Társadalmilag helyt áll és mellette otthon nélkülöz. A munkásosztály egy részénél szép szociális eredményeket értek el, de a legnagyobb megmunkálatlan tömeg a nyomortanyák lakója. Hol vannak Széchenyik, akik 60,000 forint évi jövedelmüket lehelyezik a haza oltárára? Vagy ki az, aki erős kézzel irgalmatlanul rátegye a krózsusi vagyonokra a kezét és irgalmas szívvel ossza szét a rászorultaknak? Nem esetenként elintézni, hanem biztosítani a nemzet mindegyik fiának az őt megillető anyagi helyet.

Széchenyi ismeri fel és kiáltja világgá a magyar nő és anyja igazi nemzet nevelő értékét. A gyermek, az ifjú az ő kezükben izmosodik, acélosodik emberré, érik magyar munkássá és általuk válik a magyar föld, magyar kezek, lelkek által európai fontosságú tényezővé.

Nagyon sokan vannak, akik saját egyéni felfogásukat, elgondolásukat tartják egyedül helyesnek. Vannak, akik az ország minden hátramaradását a kormány hibájának tulajdonítják. Hányan vannak, akik azt, ami külföldről való, lehúzzák, vagy ami magyar, évig magasztalják. Igazat kell mondani kertelés nélkül, hibát és erényt egyaránt meglátni, de csak a javítás és nem a legyeztetés vagy gáncsolás érdekében.

A vagyonos ne ássa el kincsét, hanem kamatoztassa azzal, ami a nemzet hasznát elősegíti. A vagyontalan meg nézzen körül, hogyan szerezhetne. Legyen bölcsesség a törvény megalkotásában, és a törvény felhasználásában. Fejetejére állítanak dolgokat, «mintha Peloponnesus hegyeit, völgyeit búzával, vagy a magyar sík mezőit olajfával vagy rizkásával ültetnék be.» Józan megbírálásnak kell lenni, amely a tudáson és nem az önteltségen alapszik.

Előítéletek rabjai ne legyünk ne zavarjon: «mit fognak mondani».Nincs összhangzás akkor a cél és eszköz között. Világi bölcssek kellene, akik előmozdítják a józan nemzeti szellemet, akik semmivel sem törődve, vigyázz-állásban állnak, hogy akár Önmagukat is feláldozzák, de meg ne hátráljanak kicsinyes indokok miatt.

«Hinni és hihetni egymásnak. A hit azon lánc, mellyel az emberiség össze van kapcsolva a Mindenhatóval, és embertársaival és ennek tántoríthatatlan hűsége alkotja a nemzeti egység rendíthetetlen erejét. Becsületes munkásoknak lenni, hogy a kölcsönös megbecsülés és bizalom meglegyen.»

«Az emberek egymást vagy nagyon magasra emelik, vagy a legalsóbb lépcsőre állítják és nem tartanak középutat. Jó lenne, ha mindenki természeti szabadságának egy részét a társaságbeli szabadság megnyerése végett feláldozná.» «Egy magányos ember semmi, csak egyesületnek van hosszú élete és igazi súlya.»

«Mindenkinek idő, ész és pénzbeli tehetsége szerint forró és állhatatos járulása a közjóhoz» segíti elő a nemzet előbbre jutását.

«Régen nyomta Honunkat már a megbántott Egek azon átka, hogy érteni, megfogni egymást nem tudtuk vagy nem akartuk. Kisebbségetesebb nemzetek önállóságukat, saját nyelvöket tulajdon kormányokat századok g fenntartották, míg a magyar magyarral ellenségeskedvén, Kelet és Nyugotnak véres verseny-tárgyává lön s végre töle mindenben különböző nemzetekkel ragadott össze...» «kezet fogunk, vállat vetünk és elszánt akaratumk által, mellynek előbbutóbb semmi a világon ellent nem állhat. Hunniát a hatalmasb Országok sorába emeljük».

Irodalom.

Ambrus Béla: A nevelő önnevelése.

Br. Brandenstein Béla: Platon.

Foerster: Lebenskunst.

— Iskola és önnevelés.

Dr. Frank Antal: önismeret.

Dr. Imre Sándor művei.

Magdics Gáspár: A természettudományok útjai Istenhez.

Dr. Marczell Mihály: A bontakozó élet.

Molnár Dezső: Nemzetnevelés.

Noszlopi László: A világnézetek lélektana.

Dr. Schütz Antal: Isten a történelemben.

— A házasság.

— Magyar életerő.

Székié Gyula: A mai Széchenyi.

Tóth Tihamér: A jellemes ifjú.

TARTALOM

	Oldal
<i>Dr. Marczell Mihály</i> : Előszó.....	3
Bevezetés	4
<i>A család.</i>	
Családalapítás	6
Házastársak	7
Férfi és nő	10
Gyermekáldás	14
A szenvedések keresztényi lelkülete	16
<i>Az iskola.</i>	
A tanár világnézete	11
A tanár önnevelése világnézete alapján	28
A tanár hatása az iskolás gyermek önnevelésére	36
<i>A nemzet.</i>	
Az egyén nemzetté olvadása	55
Nemzetnevelés eszközei	56
Nemzeti hibáink	65
Széchenyi nemzetnevelő gondolatai	68